

15-16 HAZİRAN 1970: BÜYÜK İŞÇİ DİRENİŞİ

 ZAFER AYDIN

Saraçhane Mitingi (1961) ile başlayan ve 15-16 Haziran Direnişi (1970) ile sona eren dönem, işçi sınıfı hareketinin yükselme dönemidir. Bu dönemde işçiler önemli örgütlenme ve mücadele pratikleri ortaya koydular. Bu dönemin kapısını aralayan Saraçhane Mitingi'nin hedefi sendikal hakların yasalaşmasıydı. Dönemin zirve eylemi 15-16 Haziran Direnişi ise sendikal hakların savulması amacıyla gerçekleşti. Bir başka ifadeyle söyleyecek olursak, işçiler 1960'ların başında kazanılması için mücadele ettikleri sendikal hakları bu kez fiili mücadele yoluyla korumaya çalıştılar. "Türkiye'yi Sarsan İki Gün" olarak kabul edilen sendikal hareketi, siyaseti ve işçileri derinden etkileyen eylem olarak 15-16 Haziran, emek tarihinde özel bir yere sahiptir.

DİSK, farklı bir sendikal anlayış ile "gerçek sendikacılık" iddiası ile ortaya çıktı. Verilenle yetinmek, var olanla idare etmek yerine yeni haklar kazanmayı, Anayasa'nın işçilere tanıdığı özgürlükleri sonuna kadar kullanmayı, Anayasa'da yer alan özgürlüklerin sınırlarını genişletmeyi temel alan bir perspektifle sendikal mücadele veriyordu. DİSK'in sendikal başarıları işyerlerinde ikinci sınıf insan muamelesi gören, ilkel şartlar altında çalışan işçilerin toplumsal özlemine karşılık geliyordu. Aşağılanmadan, horlanmadan çalışmak isteyen, işyerinde ve sokakta eşit muamele görmek isteyen, hak ettiklerini düşündükleri ücretin ve sosyal hakların hayalini kuran işçiler DİSK bir anda ilgi odağı haline geldi. DİSK ve DİSK üyesi sendikaların işçi haklarını geliştirme mücadelesinde önemli başarılar elde etmesi işçiler arasında DİSK'e yönelik sempatiyi artırırken, sermaye çevrelerinde

▼
15-16 Haziran direnişinde işçilere polis barikadı. Cumhuriyet gazetesi arşivi.





Milliyet gazetesi,
15 Mayıs 1970.

ve Türk-İş'te DİSK fobisini de büyütme-
teydi. Türk-İş'te DİSK'ten duyulan rahat-
sızlığı Çimse-İş Genel Başkanı ve Adalet
Partisi Ankara Milletvekili Hasan Türkay
"Çok kötü ve müşkül durumdayız. Dev-
rimci sendikalar bize nazaran daha mü-
kemmel sözleşme imzalamaktadırlar. Biz
patronlara baskı yapamıyor, binaenaleyh
de ucuz sözleşmeler imzalamak zorunda
kalıyoruz" diye itiraf niteliğindeki cümle-
lerle dile getirmişti.¹

DİSK'i YOK ETME YASASI VE İŞÇİ SINIFININ DİRENİŞİ

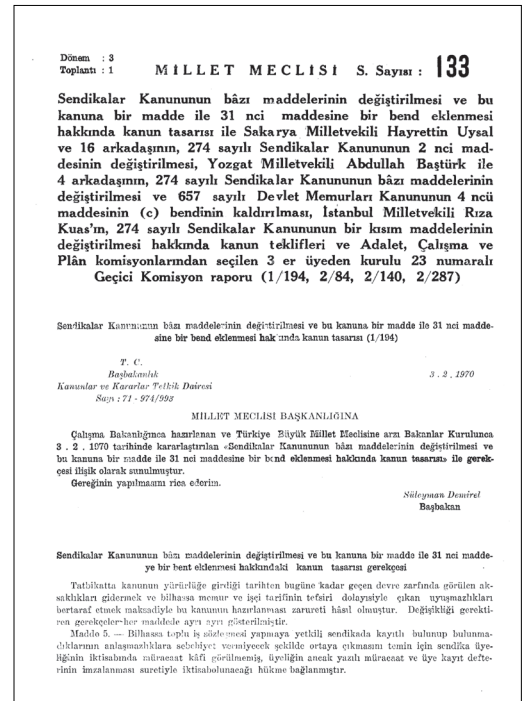
Tek tek işyerlerinde DİSK'in belinin kırı-
lamayacağı, mücadeleci sendikal anlayı-
şın önünün kesilemeyeceği anlaşıldığında,
bu kez bir yasal düzenleme ile hedeflerine
ulaşmaya çalıştılar. 274 sayılı Sendikalar
Kanunu ile 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi
Grev ve Lokavt Kanunu'nda bu amaca yö-
nelik düzenlemeler yapmak üzere çalış-
malara başladılar. Yapılan düzenlemelerin
doğrudan DİSK'i hedef aldığı, Çalışma eski
Bakanı ve Meclis Çalışma Komisyonu Baş-
kanı Turgut Toker tarafından 11 Mayıs 1970
tarihinde Erzurum'da toplanan Türk-İş'in
8. Genel Kurulu'nda açık bir biçimde dile
getirilmişti. Toker Genel Kurul'da yaptığı
konuşmada "274 ve 275 sayılı kanunlarda
yapılacak değişiklikten sonra Türk-İş'ten
başka konfederasyon kalmayacağını,
DİSK'in yasanın öngördüğü şartları yeri-
ne getiremeyeceği için tasfiye olacağını"
söylemişti.²

¹ Tekstil dergisi, Sayı 38, 1 Temmuz 1970.

² Milliyet Gazetesi, 16 Mayıs 1970.

DİSK'i tasfiye etmek üzere atılan ilk adımlardan biri, 1969 yılının ilk aylarında Adalet Partisi Milletvekili, aynı zamanda Türkiye Metal-İş Federasyonu'nun Genel Başkanı olan Kaya Özdemiroğlu'nun, 274 sayılı Sendikalar Kanunu'nda değişiklikler öneren bir yasa teklifi ile atıldı. Ancak hazırlanan yasa teklifi, Türk-İş'in gündeme alınması konusunda sergilediği ısrara rağmen Komisyon'dan öteye gidemedi. Yasama döneminin sona ermesiyle de kadük hale geldi.

12 Ekim 1969 'da yapılan genel seçimlerin ardından parlamento yenilendi. Geçen dönemde kadük hale gelen Kaya Özdemir ve AP'li milletvekillerinin teklifi, bu kez Türk-İş üyesi CHP'li milletvekilleri eliyle Meclis'e taşındı. CHP milletvekilleri, Abdullah Baştürk (Genel-İş Genel Başkanı), Burhanettin Asutay (Türk-İş 3. Bölge Temsilcisi), Osman Soğukpınar (Ges-İş Genel Başkanı), Bahir Ersoy (Teksif Eski Genel Başkanı)



Görsel: Yasa tasarısına
ilişkin Komisyon
Raporu, Sıra Sayı 133.
TBMM Tutanak Arşivi.

TÜRK-İŞ ve AP'NİN SENDİKAL YASALARI DEĞİŞTİRME GİRİŞİMİ

Süreyya Algül

DİSK'in kurulmasını takiben Türk-İş, kendi içinde hazırlattığı bir raporla, askıda olan bazı yasaların bir an önce çıkarılması için Başbakan ve kabine üyeleri nezdinde girişimlerde bulunulmasını gündemine almıştı. Ocak 1969 tarihli Türk-İş dergisinde, Türk-İş üyesi Çimse-İş Başkanı ve AP Ankara Milletvekili Hasan Türkay ile Metal-İş Federasyonu Başkanı ve AP İstanbul Milletvekili Kaya Özdemir'in TBMM Bütçe Karma Komisyonu'nun görüşmelerine katılarak işçi sorunları üzerine konuştukları ve çıkarılması gerekli kanunların önemine değindikleri belirtilmektedir.¹ Dergide ayrıca 274 ve 275 sayılı Sendikalar Kanunu ile Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu'nda yapılması istenilen değişikliklerden söz edilmektedir. Ancak dergide yer alan değişiklik önerileri arasında, işkolu seviyesinde yetkinin kazanılması için en çok üye ve sigortalı işçilerin en az yüzde 30'unu temsil şartını içeren değişiklik dışında 15-16 Haziran eylemlerine yol açan değişiklik önerilerine yer verilmemiştir. Dahası, Türk-İş Dergisi'ne göre değişiklik önerileri arasındaki 17. maddeyle, "en çok üyeye sahip işçi konfederasyonu-na" da olsa, 4 günü aşmayacak genel grev yapma hakkı talebi de yer almaktadır.²

Türk-İş Dergisi'nin Şubat 1969'daki sayısında ise, 274 sayılı Sendikalar Kanunu'nda yapılması istenen değişikliklerden söz edilmemekte, 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu için düşünülen de-

ğişiklikler ise, değişiklik gerekçeleriyle birlikte konu edilmektedir. Değişiklik gerekçesinin genel nedeninin açıklandığı bölümde, anılan yasaların beş yıllık uygulaması sonucu Kanun'da bazı aksaklıkların olduğunun ortaya çıktığı ve her ne kadar beş yıllık uygulama süresi tüm aksaklıkların tespiti için yeterli olmasa da var olanların bir an önce değiştirilmesinin uygun olacağının düşünüldüğü belirtilmekte ve ardından şu sözlere yer verilmektedir:³

"(...) Gerçekten anılan değişikliğin tahakkuku için bir yıldan beri gerek Çalışma Bakanlığı ve gerekse işçi-işveren teşekküllerinde yoğun bir çalışma yapılmıştır. Yurdumuzun en güçlü iki örgütü olan Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu ile Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu yetkilileri ortak bir çalışmaları sonucunda değiştirilmesi düşünülen noktalarda tam bir anlaşmaya varmış ve varılan anlaşmayı Çalışma Bakanlığına duyurmuşlardır. Çalışma Bakanlığı bu görüşlerden hareketle değişiklik tasarılarını hazırlamış, ancak bazı formaliteler yüzünden Yüce Meclislere sevkine imkân bulamamıştır. Daha fazla beklenilmesinde büyük sakıncalar bulunan bu konuda, yukarıda belirtilen iki Konfederasyonun ve Çalışma Bakanlığının kabul ettiği prensip ve esaslar aynen muhafaza edilerek işbu tasarı hazırlanmıştır."

Değişiklik tasarılarına Türk-İş dergilerinde yer verildiği günlerde, DİSK'in tepkisinin de Ocak 1970'ten itibaren gündeme geldiği görülmektedir. DİSK Genel Sekreteri Kemal Sülker, TRT ve basına demeç vererek Ankara'dan aldıkları bir ha-

berle kadük olan bir tasarıyı Hükümet'in yeniden Meclis Başkanlığı'na verdiğini öğrendiklerini, tasarıyla iktidarla işbirliği halinde olmayan hür sendikaların kanun dışı yapılmasının planlandığını, amacın hür sendikacılığın boğulması olduğunu söylemektedir.⁴ İzleyen günlerde DİSK, Lastik İş Başkanı ve TİP İstanbul milletvekili Rıza Kuas aracılığıyla da tepkisini sürdürmüş,⁵ sonraki aylarda da bu tepkinin dozu, tasarı'nın Meclis Genel Kurulu'na indirildiği günlerde en yüksek seviyesine çıkmak üzere artarak devam etmiştir.⁶

Kanun tasarılarını Meclis'e sevk eden AP İktidarı tarafından yapılan açıklamalar ise AP'nin, tasarıların temel hedeflerinden birinin DİSK olduğu konusunu gizlemeye ihtiyaç duymadıklarını göstermektedir. Örneğin, Meclis komisyonunda konuşan Çalışma Bakanı Seyfi Öztürk, "İdeolojik akımların aleti haline gelmiş sendikalar ile tabela sendikaları bu kanun çıkar çıkmaz kendiliğinden infisah edecektir" demektedir.⁷ 11 Mayıs 1970'te Erzurum'da başlayan Türk-İş 8. Genel Kurulu'nun beşinci gününde kürsüye çıkan TBMM Çalışma Komisyonu Başkanı Turgut Toker'inse, 274 ve 275 sayılı yasalarda değişiklik öngören tasarıların yasalaşmasıyla Türk-İş'ten başka konfederasyonun kalmayacağını söylediği görülmektedir. Delegele- rin alkışlarıyla konuşmasına devam eden Toker'e göre yasalardaki değişiklikler sonucu, kanunun koyacağı koşulları sağlayamayan DİSK, tasfiye olacaktır.⁸

⁴ DİSK Ajansı, 15 Ocak 1969

⁵ DİSK Ajansı, 02 Şubat 1970.

⁶ DİSK Ajansları 11 Mart 1970, 18 Mayıs 1970, 30 Mayıs 1970, 3 Haziran 1970.

⁷ Milliyet, 15 Haziran 1970.

⁸ Milliyet, 16 Mayıs 1970.

¹ Türk-İş Dergisi, "Sendikalar Kanunu ile Toplu-İş Sözleşmesi grev ve Lokavt Kanunu teklifleri Mecliste", Sayı 71, Ocak 1969, s. 22-23.

² Türk-İş Dergisi, "Sendikalar Kanunu ile Toplu-İş Sözleşmesi grev ve Lokavt Kanunu teklifleri Mecliste", Sayı 71, Ocak 1969, s. 22-23.

³ Türk-İş Dergisi, "Toplu Sözleşme Grev Kanunu tadil gerekçesi", Sayı, 72, Şubat 1969, s. 6.

Sendikalar Kanunu

21.6.1970

Yeni
Gazete

CHP'yi karıştırdı

ANKARA (HA) — Sendikalar Kanunu üzerine CHP'de başlayan huşarsızlık, bazı delilleri ile birlikte, 1-çel Milletvekili Celâl Kargılı'nın Meclis Grubuna verdiği bir genel görüşme önergesi ile daha başka biçimlere girmektedir. Celâl Kargılı, genel görüşme önergesinde, CHP'nin bütün işçi üyeleri ile birlikte bizzat Genel Sekreter Bülent Ecevit ve merkezi arkadaşlarının «olumlu ve yazılı mütalâaları» ile Sendikalar Kanunu tasarısının Meclislerden geçirilmesini, oy kullandığını ortaya koymuştur.

Kargılı, genel görüşme önergesinde, Sendikalar Kanunu'nun dincilikçi, kanlı olayları doğurduğunu ve Sülyon-tim retirdiğini ifade etmekte, şöyle demektedir:

«DİSK'in karşı çıktığı bu kanun bir yandan hükümet tasarısı olarak, diğer yandan da Sakarya Milletvekili ve ve Merkez Yönetim Kurulu üyesi Hayrettin Uysal ve 16 arkadaşları ile Yozgat Milletvekili Abdullah Baştürk ve 4 arkadaş tarafından Yüce Meclise sunulmuş, bu tasarının kısımları Karma Komisyonunda birleştirilerek Meclise sevk edilmiştir.

Kanun Tasarısının Meclis'te görüşülmesi sırasında grubumuz adına Burhanettin A. Kutay, kanunun çıkmasındaki yararları saymış ve grubun tasarıya müspet oy vereceğini açıklamıştır. CHP adına konuşan diğer sözcüler de bu kanunun çıkmasını savunmuşlar ve kanunun çıkmasını CHP'li üyeler kanuna müspet oy kullandırlar.

ECEVİT TASVİP

EDİYOR

Celâl Kargılı, daha sonra genel görüşme önergesinde iki yazının tam metnlerini vermektedir. Birinci yazı metninde, grup İdare Heyeti, bu konudaki «Genel Merkez Yönetim Kurulu»na görüşlerini bildirmişlerini istemektedir.

Grup İdarecilerinin bu resmi yazısında, Merkez İdare Heyeti, Bülent Ecevit ve İki Yönetim Kurulunun imzası ile bir cevap vermiş, «Tasarı Yönetim Kurulu adına tasarıyı incelemiş ve M.İ. let Meclisi Başkanlığına bu şekilde verilmesinde sakınca görülmemiştir» denilmiştir.

Kargılı'nın ithamlarına cevap veren Ecevit, gerçeklerin tahrif edildiğini belirtti ve meselenin derhal Parti Meclisi'nde görüşülmesini istedi.

Kargılı, daha hükümet tasarısını Meclise itikâli etmeden, Hayrettin Uysal ve on bir arkadaşının hazırladıkları, geçen dönemde kadük olmuş tasarısı derhal ve ailecele Meclise verdiklerini bildirmiştir.

Kargılı, «Sayın Ecevit, Türk-İş'in son Erzurum Kongresinde yaptığı konuşmada, bu kanun tasarısının yani hükümetin tasarısı ile birleşen CHP teklifinin, bir ar — önce Meclisten çıkmasında — büyük yarar olduğunu savunmuştu» demektedir. DİSK'in Ulus Gazetesi ılgallı ve Ecevit'in rızası ile bir bildirinin gazetedeki yayınlanmasını dekinmektedir.

OSMAN SOĞUKPINAR:

«BEN CHP'LİYİM»

Ote yandan CHP Milletvekili ve Ges — 13 Genel Başkanı Osman Soğukpinar «Türk-İş Yönetim Kurulu üyesi olduğu halde Sendikalar Kanunundaki değişikliği Mecliste red oyu verdiği gerekçesiyle Türk-İş Haysiyet Divanına sevk edileceği yolundaki haberler üzerine şunları söylemiştir:

«Faaliyetlerimden Türk-İş'e karşı sorumlu değilim. Yasalara karşı çıkamam. Ayrıca Türk-İş'in görüşüne karşı çıktığım için de Haysiyet Divanına verileceğini sanmıyorum. Ben her şeyden önce CHP milletvekilimim.»

PARTİ MECLİSİ

TOPLANDI

Ote yandan Cumhuriyet Halk Partisi Parti Meclisi, dün sabah Prof. Tahsin Bekir Balta'nın başkanlığında toplanarak 274 ve 275 sayılı kanunlarda değişiklik yapılmasını öngören tasarıları görüşmüştür. Parti Meclisinde, çıkan olaylar da görüşülmüş DİSK'in durumu tartışılmıştır.

SENDİKALAR

İZAHAT VERDİ

Parti Meclisi toplantısında, davet edilen Türk-İş'e bağlı 6 se derasyon başkanı adına, Feridun Sakir Övünç görüşlerini anlatmıştır. Övünç, 6 federasyonun da bu değişiklik tasarılarını desteklediğini bildirmiştir.

Daha sonra İstanbul Tekstil Sendikası Genel Başkanı Sabri Tığlı da parti meclisine görüşlerini anlatmıştır. Türk-İş ve DİSK'in dışındaki bu sendikaların başkanı Tığlı, 274 sayılı Sendikalar Kanununda bu şekilde bir değişiklik yapılmasına karşı olduklarını ve bunun, işçi topluluğunda ileride «daha sert» tepkilere yol açabileceğini söylemiştir.

ECEVİT HAREKETİ

GEÇİYOR

ANKARA (HA) — CHP Genel Sekreteri Bülent Ecevit, dün Parti Meclisi toplantısında yaptığı konuşmada, İcel Milletvekili Celâl Kargılı'nın parti içi ihtilâfı tartışarak maksadıyla grupta genel görüşme açılması için verdiği önerginin hemen gündeme alınmasını istemiştir. Ecevit, «Grup yöneticilerinin den rica ediyorum, bu önergeyi hemen grup gündemine alınlar. Pazartesi vey» Salı günü bu mesele görüşülüp bir sonucu bağlanmalıdır» demektedir.

Genel Sekreter ayrıca, grup Yönetim Kurulunun Sendikalar Kanununda değil, sadece 275 sayılı toplu sözleşme kanununda yapılması gündünden değişiklikler hakkında Merkez Yönetim Kurulunun mütalâasını istemesi olduğunu da bu arada açıklamıştır.

hazırladı.³ Türk-İş'in Sendikalar Kanunu'nu değiştirme için hazırlıklar yaptığı sırada, bir hazırlık da Hükümet'ten geldi. AP Hükümeti Sendikalar Kanunu'nda değişiklik öngören bir tasarısı Meclis'e sevk etti.

Türk-İş'lilerin ve Hükümet'in teklifi «sendika bolluğunu ortadan kaldırmak» gerekçesiyle, sendikal özgürlükleri daraltıcı, sınırlandırıcı ve hatta ortadan kaldırıci nitelik taşıırken, Rıza Kuas'ın önerisi anayasal özgürlükleri daha da genişleten bir perspektifle hazırlanmıştı.⁴ Hazırlanan değişiklik önerilerine son halini vermek üzere geçici bir Komisyon oluşturuldu. Tasarılar Komisyon'a sevk edildi. Komisyonunda, Adalet Partisi'nden Türk-İş'li sendikacı milletvekilleri Enver Turgut ve Şevket Yılmaz ile CHP Milletvekili Abdullah Baştürk de yer almaktaydı.⁵

Komisyon ağırlıklı olarak Abdullah Baştürk ve arkadaşları ile Hükümet'in tekliflerini esas alan bir müzakere yürüttü. Değişiklik önerleriyle iki teklif uyumlaştırıldı. Rıza Kuas'ın önerilerinin büyük kısmı Komisyon tarafından reddedilirken, birkaç madde de önergelerle değiştirildi.⁶ Millet Meclisi Geçici Komisyonu'nda Nisan 1970'te kabul edilen yeni tasarısı, getirdiği 1/3 oranındaki örgütlenme/temsili barajıyla sendikal örgütlenme özgürlüğüne büyük darbe vurduğu gibi özel olarak da DİSK'i etkisizleştirmeyi, ortadan kaldırmayı hedefliyordu.⁷

³ TBMM, Dönem 3, Toplantı 1, Sıra Sayısı 133, 23 Numaralı Geçici Komisyon Raporu, 3 Şubat 1970.

⁴ Alpaslan Işıklı (1990), *Sendikacılık ve Siyaset*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

⁵ TBMM, Dönem 3, Toplantı 1, Sıra Sayısı 133, 23 Numaralı Geçici Komisyon Raporu, 3 Şubat 1970.

⁶ TBMM 23 Nolu Geçici Komisyon Raporu.

⁷ DİSK 4. Genel Kurul Çalışma Raporu.

ve Emir Postacı (Harb-İş Adana Şube Başkanı) tarafından verilen teklif, Türk-İş kökenli dört AP'li milletvekili (Kaya Özdemir, Enver Turgut, Mustafa Ertuğrul ve Hasan Türkay) tarafından verilen teklifle büyük benzerlikler taşımaktaydı. Ayrıca TİP İstanbul Milletvekili Rıza Kuas da bir teklif

DİSK: 274 ve 275'İN AKSAYAN YÖNLERİ DEĞİŞTİRİLMELİYDİ

Demokratik Anlayışla Çelişen Bir Tasarı

1961 Anayasası yıllardır özlemi çekilen hak ve özgürlükleri ilkeler halinde getirdiği için işçiler büyük mutluluk duymuşlardır. Özellikle çalışma hayatı ile ilgili maddeler ve sosyal adaleti gerçekleştirmede devlete önemli görevler yükleyen hükümler işçileri Anayasayı savunanların en ön sırasına geçirmiştir.

Özellikle sendika seçme özgürlüğü büyük anlam taşımıştır. Ancak 1963 te yürürlüğe giren 274 ve 275 sayılı yasalar ne sendikaların kuruluş, işleyiş ve gelişimini, ne de toplu sözleşme ve grev haklarının bütün gerekleriyle uygulanabilmesini sağlamıştır. Bu nedenle çeşitli sahtecilik, işverenlerle işbirlikçilik, işten çıkarma tehditlerine açık sendika temsilciliğini işlemez hale getirici boşluklar bu yasaların yol açtığı ıstıraplı, acı ve üzücü sonuçları olmuştur. Yalnız işverenin çıkarını gözetken sözde işçi sendikalarının doğabildiği geçmiş yıllarda bu yasadışı oluşumlar pek çok sendikacının, kanun koyucusunun, hatta bir kısım işverenlerin ve kuruluşlarının da dikkatlerini çekmiş, bunların önlenmesi için görüşler ortaya atmışlardır.

DİSK ve üye örgütler, şikâyetlere yol açan oluşumların başında toplu sözleşme yetkisinin saptanmasında izlenen yolun olduğunu görmüş ve bu yolun hatalarını ve sakıncalarını ilgililere anlatmaya çalışmışlardır. Çünkü izlenen yolla işçiler, hiçbir ilişkileri olmadığı halde bazı kişilerin kendileri adına toplu sözleşme imzalamaya kalkıştıklarını anlamışlardır. Oysa işçiler, ne toplu sözleşme yetkisi alan sendi-

kaya üye olmuş, ne de aidat vermiştir. Fakat üyesi olmayan sendika, o işyerinde toplu sözleşme imzalayınca işçiler bu sahteciliğin sonuçlarına katlanmak istemişlerdir. Çeşitli tepkiler, itirazlar, iddialar günlerce Bölge Çalışma Müdürlüklerini, İş Mahkemelerini meşgul etmiş ve adaletle intikal eden hadiselerle yol açmıştır. DİSK, bu yanlış tutuma son verilmesi ve çalışma hayatına kararlılık getirilmesi için 274 ve 275 sayılı yasaları eleştirmiş, ilgililere yapılması gerekenleri anlatmaya çalışmıştır. Bu arada özellikle referandum üzerinde durmuştur. Fakat birkaç kez uygulanıp başarı sağlayan ve böylece bazı sarı sendikaların oyununu ortaya çıkaran referandum, kısa bir süre sonra Bölge Çalışma Müdürlüklerinin iltifat etmemeye başladıkları bir ilke olmuştur.

İşte iktidar, 274 sayılı Sendikalar Kanunu'nu değiştirmeye başlayınca, uygulamada görülen aksaklıkları düzelterek yerde, DİSK'in savunduğu demokratik anlayışa taban tabana zıt bir tutumla işlerini yoluna koyucu değil, sendikacılığa tekelciliği getirici, pek çok hakkın kaybolmasına yol açıcı hükümlere itibar etmiştir. Oysa Anayasaya içtenlikle bağlı, sendika özgürlüğü ilkesine inanmış, haklarını koruma bilincine ulaşmış işçiler iktidarın bu tutumunun doğru olmadığını bildirmiştir.

DİSK, yukarıda belirttiğimiz demokrasi anlayışına sınıksız bağlı olduğu için, sendikacılık hayatımıza getirilmek istenen antidemokratik ilkelere cephe almıştır. AP iktidarının hazırladığı tasarı ile bazı milletvekillerinin aynı amaçla hazırladıkları tasarıları elde et-

miş ve bunları bilim süzgecinden geçirmiş, demokratik ilkelerin ve özellikle Anayasamızın 46. maddesinde yer alan sendikacılık anlayışının mihengine vurmuştur. Görmüştür ki, getirilmek istenen yeni tadil tasarısı 274 sayılı Sendikalar Kanunu'nun geçmiş yıllardaki aksaklıklarını giderecek nitelikten pek çok uzaktır. Buna karşılık sendikacılığı bir kısım örgütler lehine tekelci bir anlayışla uygulamaya yönelmiş ve faşist karakterde hükümlere yer vermiştir. Ne işçinin bir sendikaya serbestçe üye olabilmesi mümkün olacak, ne de işçiler serbestçe sendika kurabilecek ve ne de örgütlenme yolunda demokratik bir ortam kalacaktır. Mevcut bazı örgütler korunacak, o örgütler bütün işçiler üzerinde hakları olmadığı halde denetim yapacak, bazı örgütler hiç te yetkileri bulunmadan kendilerine üye olmayan işçiler adına toplu sözleşme yapabileceklerdir. Sendikacılık hayatına kararlılık ve güçlü sendikalar getirme amacı altında kargaşalıklara yol açacak bir sendikacılık uygulaması ile karşılaşılacak ve her işyerinde küçük küçük sendikaların kurulması ve bunların da işverenler karşısında zayıf duruma düşmesi gibi olumsuz bir sonuç doğuracaktır.

DİSK, bu tasarılar karşısında bir kamuoyu yaratmak için fikir plânında görüşlerini yaygın hale getirmiş, işçilere durumu anlatmış ve Anayasaya gönülden bağlı olan işçilerimiz, Anayasaya aykırılığı ortada bulunan hükümlerin ne gibi sıkıntılar doğuracağını rahatlıkla görmeye başlamışlardır.

Kaynak: DİSK (1973), DİSK 4. Genel Kurul Çalışma Raporu, İstanbul: DİSK Yayınları

Bazı Sendikaların Kuşkuları

Bazı sendikalar ve meslek kuruluşları yayınladıkları bir bildiri-
de (10 Mayıs 1970) demokratik
sendika hareketinin kundaklan-
mak ve grev hakkının kısıtlan-
mak istendiğini belirtmişlerdir.
Anadolu Ajansının verdiği bu ha-
bere göre (Türk İş Gücü, 11 Mayıs
1970) Sosyal-İş, Birlik-İş, Top-İş-
Sen, Teknik-İş ve İnşaat Mühen-
disleri Odası'nın ortak bildirisinde
şu görüşler yer almıştır:

"Bu durumda iktidarın samimi-
yetsiz olduğunu söylemek ken-
di kendisi ile çelişkiye düştüğün-
ü belirtmek, bunun işçi sınıfını
daraltarak demokratik işçi hare-
ketlerini kundaklamak olduğun-
u açıklamak haksızlık olmayac-
tır. Fakat bilinmelidir ki, buna
karşı tüm demokratik sendika-
lar, aydın ve devrimci güçler so-
nuna dek mücadele edecektir.
Zira bu bizlerin yok veya var olma
kavgasıdır."

"Ayrıca işkolu, işyeri sendika ayı-
rımı ve yetki konusu birtakım
oyunlara bırakılmakta, böylece
kendi sloganlarını çağırmayanlar-
ın sindirilmesi yoluna gidilmeye
çalışılmaktadır. Bütün bunlar ge-
nel anlamda, işçi sınıfının özgür
ve demokratik sendikal çabasını
yok etmek istemekten öteye bir
anlam taşımamaktadır."

Bu görüşler gittikçe bağımsız
sendikalar çevresinde daha et-
kin şekilde savunulur duruma
gelmiştir. Zira tasarının getirdik-
leri, sendikacılıkla en ufak ilgisi

olanların gözlerini dört açacak
çelişkiler ve demokrasiye aykırı
hükümlerle donatılmış bulun-
maktaydı. Bu arada bilim adam-
ları da tasarımı öğrenmiş ve
tasarının demokratik sendikacılı-
ğa son vereceği görüşünü -pay-
laşmaya başlamışlardır.

Bilim Adamlarının Görüşleri

Siyasal Bilgiler ve Hukuk Fakülte-
lerinde görevli 12 profesör, 12 do-
çent ve 38 asistan ortak bir bildiri
yayınlanmış (19 Haziran 1970) 274
sayılı yasada yapılmak istenen
değişikliklere karşı çıkmışlardır.
Bildiride özetle şöyle denilmiştir:

"Getirilmek istenen değişiklikler,
sendika kurma hakkını önemli öl-
çüde kısıtlamakta, işçilerin iste-
dikleri sendikaya üye olma hak
ve özgürlüğünü ortadan kaldır-
makta, siyasal iktidarın çıkar ve
görüşlerine ters düşen sendika-
ların güdümlü sendikal örgütler
aracılığı ile baskı altında tutulma-
larına imkân hazırlamakta, grev
ve toplu sözleşme haklarını işle-
mez duruma getirmektedir. Böy-
le bir gelişme 1961 Anayasasının
46 ve 47. maddelerinde öngö-
rülen serbestçe sendika kurma,
grev ve toplu sözleşme yapma
haklarına açıkça aykırıdır. Tür-
kiye Cumhuriyeti Hükümetinin
onayladığı İnsan Hakları Evrensel
Beyannamesi, Milletlerarası Çalı-
şma Teşkilâtının Anayasası 98
numaralı Milletlerarası Çalışma
Teşkilâtı Sözleşmesi ve Avrupa
Sosyal Yasası'nın temel ilkeleri bu
değişikliklerle derin bir biçim de

zedelenmektedir." (Türk İş Gücü,
20 Haziran 1970).

Bu arada Sendikalar Kanunu'n-
da yapılmak istenen değişiklikler
konusunda Ankaralı bilim adam-
ları gibi İstanbul Üniversitesinin
bazı profesörleri, yabancı sendi-
kacıların belirttikleri eleştirilere
benzer, şekilde görüşleri ihtiva
eden makaleler yayınlamışlardır.
Örneğin, Prof. Metin Kutal (Cum-
huriyet, 27 Haziran 1970) sonuç
olarak demiştir ki:

"Yeni tasarı sadece sendika öz-
gürlüğünü kısıtlamakla kalma-
makta, sendika içi demokrasi-
yi tehlikeye düşürmekte, mevcut
idarecilere yeni imkânlar tanı-
makta, merkezi teşekkülleri işve-
renler ve üye kuruluşlar karşısın-
da başka ülkelerde rastlanmayan
haklarla donatmaktadır. Kuvve-
tini ancak üyelerinin birlik ve be-
raberlik şuurundan alması gere-
ken sendikaların kanun gücünü
devamlı olarak arkalarında gör-
mek istemeleri asla hoşgörü ile
karşılanamaz. Tasarının gerekçe-
sinde bahis konusu edilen "güçlü
sendikalar içinde işçileri teşkilât-
landırmak", kanunun değil, bizati-
hi sendikaların kendi görevleridir."

Hür sendikacıların görüşleri

Sendikalar Kanunu'nda yapılan
tadillerin geniş kitleleri ilgilendir-
mesi, Avrupa'daki hür sendika-
ların da Türkiye'deki gelişmeleri
yerinde izlemesi sonucunu ver-
miştir. Uluslararası Maden İşçile-
ri ve Kimya İşçileri Federasyonları
temsilcileri A. Dannenberg ile W.

274 sayılı Sendikalar Kanununa değıştirmek olan bir tasarrın Millî Meclisinde kabul edilmiş, menleketimizde şimdiki kadar eylem rastlanmıyın ciddi bir bulanma yol açmıştır. Kesit nokale karşımalarına ve sıkı yönetim ilânına varan işi yürüyüşlerinin mevcut tasarrı aşan bir takım sosyal nedenlere dayandığına şüphe yoktur. Ancak ortada ilim çevrelerinin bilgisi dışında hazırlanan, yasa organından hızla geçen ve bir kısım sendikacı için şiddetli protestolarla ile karşılanan bir tasarı mevcuttur. Biz bu makalemizde söz konusunun tasarrın genel tahlil ve teklifine değinmek istiz, sadece sendika özgürlüğü karşındaki durumuna değinmekle yetinmiştiz.

Sendika özgürlüğü sandığı gibi sadece sendikaya giriş ve çıkış serbestisini ifade eden bir kavram değildir. Demokrasiyi besleyi olan ülkelerde son yüzyıl içinde urun ve kanlı mücadeleler sonunda kabul edilen kanunlar sendika özgürlüğünü muhafazasını gerektirmiş, elinde yitimi doldurmuş bulunan Uluslararası Çalışma Teşkilatı da bu husustaki temel ilkelere tavsiye ve öğütler halinde açıklamıştır. Böylece günümüzde sendika özgürlüğünden ne anlaşılması gerektiği, hi olmaması klasik demokratların hakkım olduğu ülkelerde, tartışma konusu olmaktan çıkmıştır.

Dört nokta

Sendika özgürlüğü ilkelorin 87 ve 88 sayılı değişikliklerin işi altında dört noktada toplanmak mümkündür:

- Sendikaya serbestie üye olma veya olmama, serbestie kelleblime.
- Sendikayı idari makamları iznine tabi olmanın serbestie kelleblime.
- Ulusal ve uluslararası seviyede serbestie üst teşekküller kurulabilme.
- Devletin idari kontrolü dışında bulunma. Bu ilkelere mevcut tasarrıya değinilebilir. Geçerli 275 sayılı kanuna göre topla sözleşme yetkisinin teblihi sırasında bazı sendikaların sahte üyelik listelerinden yararlanmak suretiyle resmî makamları meşgul ettiler, üslüde veya hakları kararlaştırı işyerlerinde huzursuzluklara sebebiyet verdiler, işçilerden aldatı toplayarak onları oyalsadıkları herkeşee bilimek tedir. Bununla beraber 275 sayılı kanunla ilgili olan bu meselede daha ciddi bir sistem geliştirilmediği üslüde giriş ve çıkış gücletirmenin et-

Sendika özgürlüğü ve 274 sayılı kanun

Doç. Dr. Metin KUTAL

İ.Ü. İktisat Fakültesi öğretim üyesi

kılı olabileceğini sanmamaktayız.

Tasarrın 6. maddesine göre, üyelikten ayrılan «neter huzurunda münterinin kimliği tesbiti ve istifa edecek kişinin imzasının teblihi» ile mümkün olabilecektir. Bu hükümden sendikadan çekilmek istiyen bir üye için ciddi bir engel teşkil ettiğine şüphe yoktur. Esasen sendikadan ayrılan üyelerin, türlü gerekçelerle, daha üç ay ıddat ödemesi devam edebileceklerine dair yürürlükteki kanunda yer alan hüküm, üyelikten çekilmeyi yeterli kadar gücletirmektedir. Nitekim 1963 senesinde 274 sayılı kanunun münterisi si sırasında bu husus belirtilmiş ve bu süre altı aydan üç aya indirilmiştir.

Aynı konuda 275 sayılı kanunda yapılmış değışiklikler de dikkate alınması üyeliğin ayrılmama, hele başka bir sendikaya girişinin işi için maddi ve manevi çok ağır sonuçlar doğurarak bir hareket olanağı ortaya çıkarmaktadır. Tasarrın aynı maddesinde yer alan «her üye istediği zaman, üyesi bulundığı meşleki teşekkilden çekilebilir» hükmünün bu güçlükler karşısında anlamını kalamazı söyleyebiliriz.

● Sendikaların idari makamları iznine tabi olmanın kurulabilmesi yeni tasarrıda da aynen muhafaza edilmiştir. Esasen 1946 yılından beri her türlü dernek bu haktan yararlanmaktadır. 1947 tarihli eski Sendikalar Kanununda da aynı esaslar hâkim bulunmaktadır. Sendikalar arasında en fazla mücadele yolu açan, olayların çıkmasına sebebiyet veren husus budur.

Yeni tasarrıya göre, belirli bir mahal veya bölge esasına göre kurulan birlikler ortadan kaldırılmakta, işkolu seviyesinde faaliyet gösteren federasyonlar, sendikalar Türkiye ça-

pında bir araya getiren konfederasyonların kurulması tevkalede gücletirilmiştir. Sayet tasarı kanunlaşacak olursa bir işçi federasyonunun kurulabilmesi için kurucu sendikalar men sup işçilerin o işkoluındaki işçilerin en az 1/3 ünü teşkil etmeleri gerekecektir. Konfederasyon kurulabilmesi ise daha ağır şartlara tabi tutulmuş, hem kurucusu sendikaların, hem de bunlara üye olan işçilerin sayı dikkate alınmıştır.

Diğer taraftan yeni tasarı uluslararası planda sendikalaşma özgürlüğünü de sınırlamaktadır. Nitekim uluslararası seviyede meşleki teşekküllerin kurulabilmesi sadece Türkiye'nin çok işçili temsil eden işçi konfederasyonuna veya buna bağlı sendikalarla tanınmaktadır.

● Sendikaları devletin denetimine tabi tutan hükümler bakımından yeni tasarrıda aleyhte bir gelişme mevcut değildir. Ancak yürürlükteki kanunda da yer alan bir hükme göre sendikalar bilâve ve hesaplarını çalışma raporları ile birlikte Çalışma Bakanlığına göndermek zorundadırlar (Madde 29). Bu maddenin köti niyetli bir yürütme organı tarafından sendikalar aleyhine istismar edilmesi mümkündür.

Anayasanın 46. Maddesi

Sendika özgürlüğü ilkelor karşısında yeni tasarrın durumuna değinerek diyebiliriz ki, bu tasarı sendikalar serbestie giriş ve çıkış gücletirmesi ve özellikle federasyon, konfederasyon ve uluslararası meşleki teşekküller-kurulabilme haklarını belirli sendikaların tanınması bakımından sendika özgürlüğünü aşırı derecede sınırlamaktadır. Bu durum uluslararası ölçümlere tamamiyle aykırı ol-

duğu gibi, T.C. Anayasasında açık ifadesini bulan sendika kurma hakkını da zedelemektedir.

Geçerli Anayasamızın 46. maddesinde bütün çalışanlara ve işverenlere tanınan sendikalaşma hakkı, sadece haklı şahıslara değil, aynı zamanda üslü kişiliğe sahip sendikalara da kapsanmaktadır. Nitekim aynı maddede sadece sendikalarla değil, sendika birliklerinden de bahsedilmektedir. Buradaki «birlik» kelimesinin sadece bir bölgedeki işçi sendikaların bünyesinde toplanan üst kuruluşu ifade etmediği açıktır. Başka bir deyimle Anayasamızın 46. maddesinde yer alan «birlik» ibaresinin aynı zamanda Federasyon, konfederasyon ve uluslararası üst teşekkülleri serbestie kurma veya bunlara katılma hakkını da istiva ettiğine şüphe yoktur.

Sendika özgürlüğü açısından meydana gelen bu geriye değışice kısaca değindikten sonra, yürürlükteki kanunun uygulanmasında rastlanan çok önemli bir budoğı karşı etmek faydalı olacaktır. Bilindiği gibi, 274 sayılı kanuna göre bir işçinin sendikal faaliyetlerinden istüri farklı işçilere tabi tutulması veya işten çıkarılması yaslanmaktadır. Ancak bu husustaki iddialar iş mahkemelerindeki normal usule ve işlere tabi olduğundan işçinin dâvayı kazanması ve tazminatı alabilmesi ekseriya uzun zamana mütevakıf bulunmaktadır. Yeni tasarrıda sendika özgürlüğü bakımından ciddi sakıncalar yaratan bu durumu işleyle hie bir hükme yer verilmiştir. Kanonimizce bu hususta alınacak önlemlerin iş mahkemeleri tarafından öncelikle ve belirli bir süre içinde karara bağlanması zorunluğa kanun meclisine geçirilmeli, hakus hareketi müras kalan işçi korunmalıdır.

Diğer taraftan yeni tasarı sadece sendika özgürlüğünü kısıtlamakla kalmamakta, sendika içi demokrasiyi teblike ve düşürmekte, mevcut idarelere yeni imkânlar tanımakta, merkez teşekkülleri işverenler ve işçi kuruluşları karşısında, başka ülkelerde rastlanmıyan haklarla donatmaktadır.

Sonuç

Kuvvetli ancak üyelerinin birlik ve beraberlik şuurundan alması gerekken sendikaların kanun gücünü devamı kelleler ar kalarında görmek istemeleri asla hoşgörü ile karşılanamaz. Tasarrın gerekçesinde bahs konus edilen «işçili sendikalar içinde işçileri teklilendirmek», kanunun değil, bızışlı sen dikaların kendi görevidir.

Cumhuriyet gazetesi, 27 Haziran 1970.

Vitt ve dünya çapında ünlü sendikacı Dr. Fritz Opel iki gün süreyle Ankara'da çeşitli temaslarda bulunmuşlar (20 Haziran 1970) CHP Genel Sekreteri Ecevit, AP Senato Grup Başkanı Şeref Kayalar, Millî Birlik Grubu Yöneticileriyle bazı bilim adamlarının görüşlerini öğrenmişlerdir. AA'ya bildirildiğine göre yabancı sendikacılar ilgililere, yeni Sendikalar Kanunu Tasarrısının Batılı özgür sendikacılık anlayışına aykırı olduğunu bildirmişlerdir. Sendikacılar ayrıca kanunların, altında Türkiye'nin de imzası bulunan Uluslararası Çalışma anlaşmalarına ters düşeceğine belirtmişlerdir. Tasarılar kanunlaşırca Türkiye'nin

itibarından çok şey kaybedeceğine öne süren yabancı sendikacılar yaptıkları görüşme sonuçlarını ıyaptıkları görüşme sonuçlarını toplantısında kamuoyuna açıklayacaklarını bildirmişlerdir.

Bağımsız Sendikacılar Forumu

Türk-İş ve DISK dışındaki 6 sendika, bağımsız sendikacıları bir forumda toplanmaya davet etmiş ve 131 sendika bir araya gelerek Ankara'da bir Forum düzenlemişlerdir. 24.6.1970 günü yapılan forumda Tekstil İşçileri Sendikası Genel Başkanı sayın Rıza Güven'in öncülüğünde çeşitli bağımsız sendikacıların destekleriyle oluşan ve bilimsel gerçeklerin açıklığı

kavuşturulduğu konuşmalar yapılmıştır. Forumda sendikacılar ve bilim adamları 274 sayılı yasa-yı değıştirmek isteyen tasarrının Anayasaya aykırı olduğunu ayrı ayrı maddeler üzerinde durarak açıklamışlardır. Bu arada Bağımsız Sendikacılar Komitesi Cumhurbaşkanı'ndan randevu istemişler ve kendilerine konuyu ayırtıltılarıyla anlatmaya çalışacaklarını kamuoyuna duyurmuşlardır. Komitenin düzenlediği Forum, konuyu daha geniş kitlelere duyurmuş ve DISK'in öne sürdüğü eleştirilerin haklılığı daha ayrıntılı olarak su yüzüne çıkmıştır.

Kaynak: DISK (1973), DISK 4. Genel Kurul Çalışma Raporu, İstanbul: DISK Yayınları

Komisyon'un hazırladığı 274 sayılı Sendikalar Kanunu'nda değişiklikler öngören tasarı, 3 Haziran 1970'te Meclis Başkanlığı'na sunuldu. Tasarı üzerinde görüşmelere de 11 Haziran 1970 günü başlandı. Millet Meclisi'nde yapılan görüşmelerde, tasarı ana muhalefet partisi CHP ve 1967'deki CHP kurultayından sonra partiden kopanların Turhan Feyzioğlu'nun öncülüğünde kurduğu Güven Partisi tarafından desteklendi.⁸ CHP grubu adına konuşan Burhanettin Asutay teklifi hazırlayan Türk-İş kökenli beş CHP milletvekilinden biriydi. Asutay'ın sözleri işçinin tek temsilcisi olarak Türk-İş gördüklerini ortaya koy-

⁹ Aktaran: Algül (2015), Genel Kurul'daki görüşmelerin tümü için bkz. TBMM Tutanak Dergisi, Cilt 6, 1 Haziran 1970-24 Haziran 1970, Birleşim 93-110, Ankara: TBMM Matbaası, s. 260-309, 318, 390.

¹¹ Aktaran: Algül (2015), TBMM Tutanak Dergisi, Cilt 6, 1 Haziran 1970-24 Haziran 1970, Birleşim 93-110, Ankara: TBMM Matbaası, s. 267.

Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Şaban Yıldız, Millet Meclisinden geçen Sendikalar Kanunu ile ilgili olarak, dün başına bir demec vermiş ve kanunun iptali için Anayasa Mahkemesine başvuracaklarını açıklamıştır.

aykırılık gerekçelerini de öne süren Kuas'a özellikle TİP üzerinden sert eleştiriler yöneltilmiş, Lastik-İş ve DİSK'in TİP'in yan örgütü olduğu öne sürülmüştür. Güven Partisi lideri Turhan Feyzioğlu Lastik-İş Genel Kurul raporlarının DİSK'in nasıl bir düzen kurmak istediğini gösterdiğini söyleyerek, TİP'in Marksist Leninist bir parti olduğunu ve DİSK'in de onun yan örgütü olduğunu ileri sürmüştür.¹²

Feyzioğlu, *"Marksçı-Leninci tahlil yaparak Türkiye'de kurmak istedikleri düzeni ortaya koymuşlardır. Buraya tasarı geliyor, ihtilalci sosyalist sendika itiraz ediyor, mesele meydanda. Marks'ın ve Lenin'in yolundasınız, baklayı ağzınızdan çıkarınız"* diyordu. Rıza Kuas'ın özellikle Güven Partisi lideri Turhan Feyzioğlu'yla girdiği sert tartışmanın bir noktasında şunları söylemek ihtiyacını hissettiği görülmektedir.¹³

"Sayın milletvekilleri, ben Türkiye İşçi Partisinin kurucusuyum, bir milletvekilim, doğru, ama bir de sendika başkanıyım. Sendikanın genel yönetim kurulu ayırdır, bütün herkesçe malum, sendikanın hazırladığı raporlar ayırdır, sendikanın kongresi ayırdır, sendikanın görüşü ayırdır. Türk-İş Konfederasyonu herhangi bir siyasi partiden emir almaz, herhangi bir siyasi partinin direktifi altında çalışmaz, DİSK Konfederasyonu, sendikalar böyledir, bağımsızdır, bağımlı şekilde çalışmaz."

"Sendika özgürlüğünü yok eden tasarılarla demokrasiye aykırı bir yönetim, bir Türk-İş diktası getirilmek istenmektedir" diye kanun tasarısını eleştiren Rıza Kuas kanuna karşı ortaya konulacak tepkiyi ise şu cümlelerle ifade etti:

"Tasarılar anayasaya aykırılıklarıyla temel bir ilkeyi, yasaların anayasaya aykırı olamayacakları ilkesini açıkça çiğnemektedir. Böyle olunca anayasa ilkelerini işlemez duruma getirecek, bu tasarılar karşı devrimci işçiler ve sendikalar ve bu sendikaların kurduğu DİSK, anayasal haklarını kullanarak sonuna kadar direnecektir. Bu tasarılar, bu nitelikleriyle yasalastıkları takdirde, yine devrimci işçiler direnme haklarını sonuna kadar en etkin şekilde kullandıkları zaman doğacak sorumluluk bu yasayı çıkartanlara ait olacaktır."¹⁴

Millet Meclisi'nde görüşmeleri bir günde (12 Haziran 1970) tamamlanan öneri 4 ret oyuna (Ret oyu verenler: Rıza Kuas, Hilmi İşgüzar, Şeref Bakışık ve Suna Tural) karşılık 230 oyla kabul edildi. Kabul oyu veren sendikacı milletvekilleri arasında ise dört CHP'li milletvekili de (Burhanettin Asutay, Abdullah Baştürk, Emir Postacı ve Osman Soğukpınar) yer alıyordu.¹⁵ Millet Meclisi tarafından kabul edilen tasarı 16 Haziran 1970 tarihinde Cumhuriyet Senatosu'nun gündemine geldi.

15-16 Haziran olaylarının ardından, Senato aşamasından önce CHP'nin tutumu değişti. CHP, 17-22 Haziran arasında Parti Meclisi'ni topladı. CHP Parti Meclisi'nde yapılan tartışmalarda Abdullah Baştürk, Şerafettin Akova, Kemal Özer ve Halit Mısırlıoğlu gibi Türk-İş'li sendikacılar *"Bırakın kanun geçsin, Meclislerden çık-sın, Anayasaya bir aykırılık*

Cumhuriyet
gazetesi
12 Haziran 1970.

Feyzioğlu ile Kuas tartıştı

■ Sendikalar Kanununu
değiştiren tasarının
tümü Meclis'te
kabul edildi

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu)

Millet Meclisinde dün, 274 Sayılı Sendikalar Kanununu değiştiren kanun tasarısı görüşülmeye başlanmış, bir konuşma yapan İstanbul Milletvekili Rıza Kuas (TİP), tasarıya şiddetle karşı çıkarak, «Bu tasarı, işçiyi elimi kana bulamaya sevk edebilir. Bu tasarı, anarşiyi bilerek davet edecektir» demiştir.

CHP'li üyeler (Burhanettin Asutay, Hayrettin Uysal, Reşit Üker) ve AP'li Hasan Türkay, tasarıyı desteklemiş; Çalışma Bakanı Seyfi Öztürk ise cevabında, Kuas'a ve TİP'e çatmıştır.

Tümü kabul edilen tasarının daha sonra, maddelerine geçilmiştir.

¹² Algül (2015).

¹³ Aktaran: Algül (2015), TBMM Tutanak Dergisi, Cilt 6, 1 Haziran 1970-24 Haziran 1970, Birleşim 93-110, Ankara: TBMM Matbaası, s. 284-287.

¹⁴ Turhan Salman (2005), *TİP Parlamento-da 1969-1973*, İstanbul: TÜSTAV Yayınları.

¹⁵ *Milliyet* gazetesi, 23 Haziran 1970.

varsa oradan döner" dediler.¹⁶ CHP Parti Meclisi konuyu incelemek üzere Şeref Bakışık başkanlığında bir Komisyon kurdu.¹⁷ CHP Komisyonu tasarıdaki, kritik düzenleme olan 9 maddenin Anayasa'ya aykırı olduğu sonucuna vardı. Bu tutum CHP'li sendikacıların bazılarının hoşuna gitmedi hatta CHP'den ayrılma tehditleri savurdular.¹⁸ CHP Parti Meclisi yaptığı müzakereler sonucu tasarıya verdiği desteği çekti. Senato da tasarıya karşı çıkma kararı verdi. CHP Parti Meclisi tarafından yapılan açıklamada *"tasarıdaki bazı hükümlerin sendika seçme özgürlüğünü ve toplu sözleşme ve grev haklarını sınırladığı yolundaki kuşkular ve eleştiriler üzerinde ciddiyetle durmak gerekir. Bu aksaklıkların parlamento görüşmeleri sırasında düzeltilmesi mümkündür"* deniyordu.

CHP, Senato'da büyük bir kararlılıkla tasarıyı eleştirdi. Senato'daki müzakerelerde Milli Birlik Grubu ve bağımsız senatörler de önemli eleştirilerde bulundular ve tasarıнын Anayasa'ya aykırı olduğu konusunda fikir birliği içinde oldukları görüldü.

Değişiklik tasarısı Senato Geçici Komisyonu'nda görüşüldükten sonra 3 Temmuz 1970'te Senato Genel Kurulu'na geldi. Tasarı burada da tartışmalara yol açtı ve bazı değişikliklerle kabul edildi. Yeniden görüşülmek üzere Millet Meclisi'ne gönderilen tasarı, CHP'nin iki kez çıkmasını engellemesinin ardından AP grubunun büyük çoğunluğunun Meclis'te bulunmasıyla 29 Temmuz 1970'te kabul edildi. Tasarının yasalaşmasının ardından DİSK ve bazı uluslararası işçi

örgütleri Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a başvurarak Yasa'yı veto etmesini istediler.¹⁹ Ancak Sunay bu talepleri dikkate almadı ve 6 Ağustos 1970 tarihinde Yasa'yı onayladı. DİSK, Yasa'nın onaylandığı günü *"kara gün"* olarak ilan etti.

Kabul edilen tasarı *"274 sayılı Sendikalar Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve 31. maddesine 1 bend ile bu kanuna 3 geçici madde eklenmesi hakkında Kanun"* adıyla ve 1317 sayılı Kanun olarak 12 Ağustos 1970 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi. 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu'nda öngörülen değişiklikler ise 15-16 Haziran direnişinin de etkisiyle gündeme getirilmedi.

Yasa'nın sendika özgürlüğünü ortadan kaldıran ve DİSK'i işlevsiz kılmayı hedefleyen maddeleri şöyleydi:

- İşçilerin sendika üyeliğinden ayrılmasında noter şartı (Madde 6).
- Bir işçi sendikasının Türkiye çapında faaliyet gösterebilmesi için kurulu olduğu işkolunda çalışan sigortalı işçilerin üçte birini üye yapma zorunluluğu (Madde 9).
- Bir işçi federasyonunun, aynı işkolunda kurulu mevcut sendikalardan en az ikisinin bir araya gelmesi ve o işkolunda çalışan işçilerin en az üçte birini temsil etmesi zorunluluğu (Madde 9).
- Konfederasyonların kurulması ve faaliyet sürdürebilmesi için işkolunda çalışan işçilerin üçte birini üye yapmayı başarmış sendika ve federasyonlara

¹⁶ Milliyet gazetesi, 22 Haziran 1970.

¹⁷ "15-16 Haziran Olayları" (1998), Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, Cilt 2, İstanbul: Tarih Vakfı ve Kültür Bakanlığı ortak yayını.

¹⁸ DİSK 4. Genel Kurul Çalışma Raporu s. 13.

¹⁹ Milliyet gazetesi, 30 Temmuz 1970.

sahip olması ve Türkiye'de sendikali işçilerin en az üçte birinin üyesi olması zorunluluğu (Madde 9).

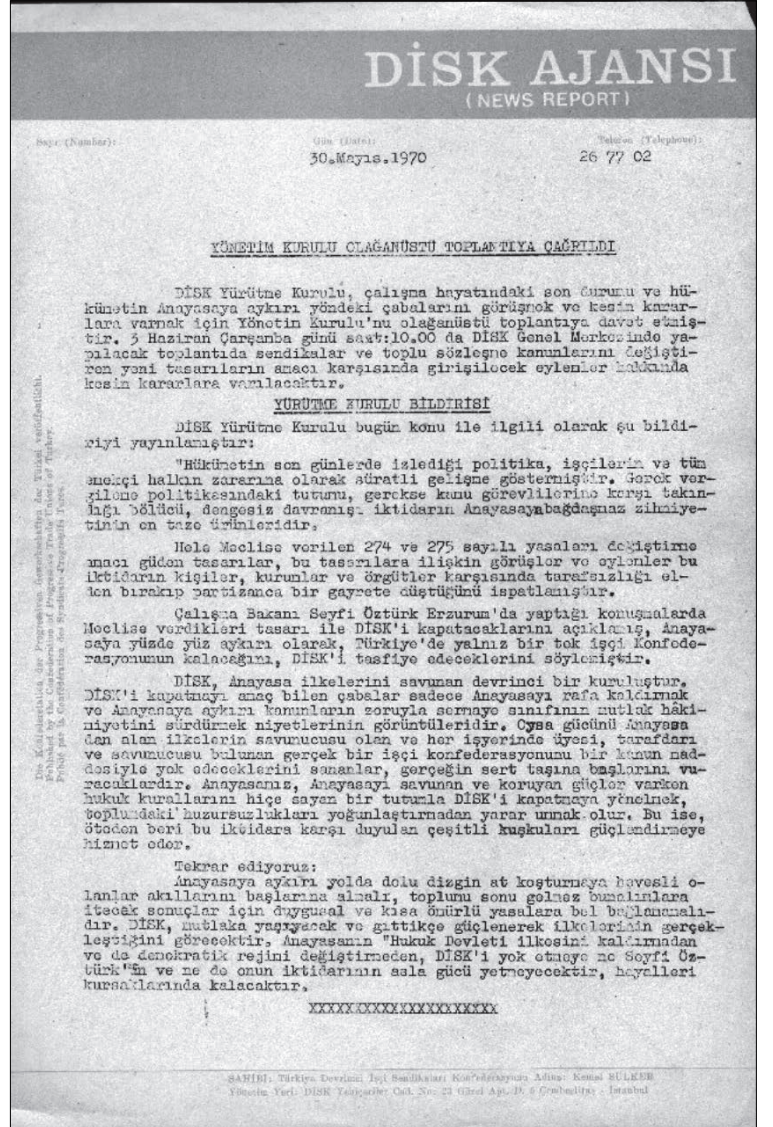
Sendika kurucusu olabilmek için sendikanın kurulu olduğu işkolunda en az üç yıl fiilen çalışmış olma zorunluluğu (Madde 11).

Uluslararası kuruluşlara üye olmak imkânının en çok üyeye sahip konfederasyona veya bu konfederasyona üye sendikalara tanınması (Madde 11).

DİSK'İN YASAYI ENGELLEME ÇABALARI

1970 yılının ilk aylarından itibaren yasa tasarılarının ortaya çıkmasıyla birlikte DİSK'te de hareketlenmeler başladı. Şubat ayında DİSK'ten yapılan açıklamada "Geniş bir işçi topluluğunun var ettiği DİSK'i işçi sınıfının bağrından söküp atmak kim-senin haddi değildir" denilerek DİSK'e karşı yasal düzenleme hazırlığı içinde olanlar uyarıldı.²⁰ Bu arada DİSK, üye sendikalara bir genelge göndererek üyelerinin Yasa'nın niteliği hakkında bilgilendirilmelerini istedi.²¹ Yasa hazırlıkları gündemiyle 28 Mayıs 1970'te toplanan DİSK Yürütme Kurulu, 3 Haziran 1970'te DİSK Yönetim Kurulu'nu olağanüstü toplantıya çağırdı. 30 Mayıs 1970 tarihli DİSK Yürütme Kurulu, bildirisi ile hükümeti uyardı:²²

"Anayasaya aykırı yolda dolu dizgin at koşturmaya hevesli olanlar akıllarını başlarına almalı, toplumu sonu gelmez bunalımlara itecek sonuçlar için duygusal ve kısa ömürlü yasalara bel bağlamamalıdır. DİSK mutlaka yaşayacak



ve gittikçe güçlenerek ilkelerinin gerçekleştirildiğini görecektir. Anayasanın hukuk devleti ilkesini kaldırmadan ve demokratik rejimi değiştirmeden, DİSK'i yok etmeye ne Seyfi Öztürk'ün ne de onun iktidarının asla gücü yetmeyecektir, hayalleri kursaklarında kalacaktır."

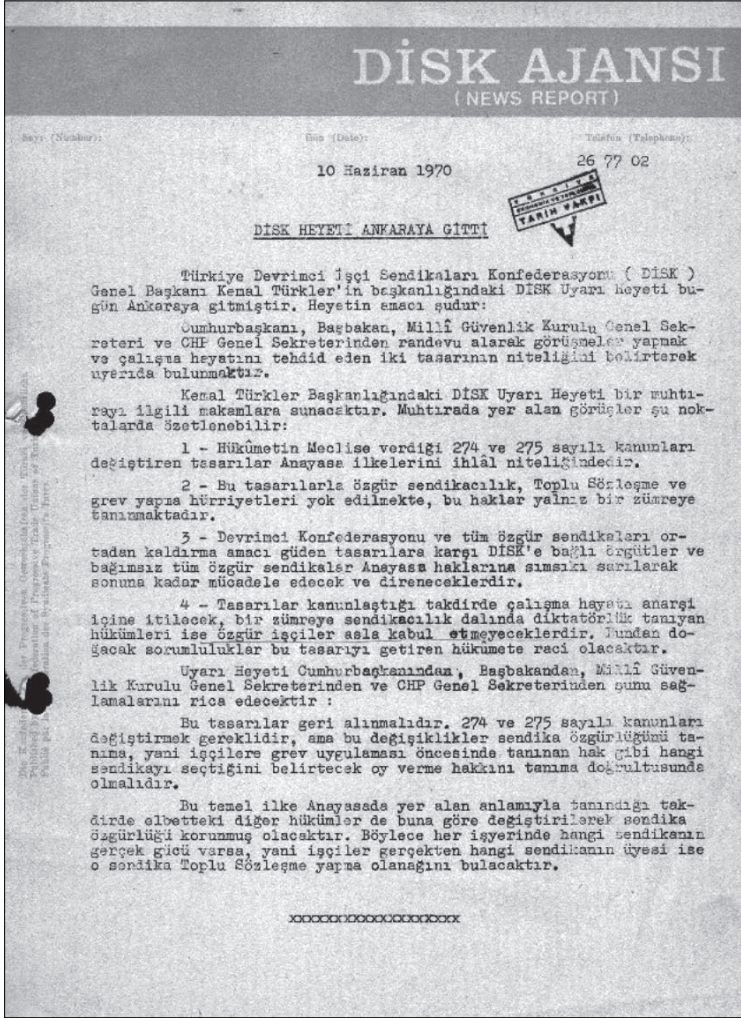
3 Haziran'da yapılan toplantıda, o sıralarda komisyonda bulunan Yasa'nın incelenmesi ve rapor hazırlaması için Celal Beyaz, Avni Erakalın ve İbrahim Çetkin'den oluşan bir komisyon görevlendirildi.

DİSK Ajansı,
30 Mayıs 1970.

²⁰ Kemal Sülker (2005), 15-16 Haziran, Türkiye'yi Sarsan İki Uzun Gün, İstanbul: İleri Yayınları.

²¹ Sülker (2005).

²² DİSK Ajansı, 30 Mayıs 1970.



DİSK Ajansı,
10 Haziran 1970.

Toplantıda ayrıca bir "Eylem Komitesi" kuruldu. Bu Komite, Yasa'ya karşı DİSK'in yapacağı eylem ve etkinlikler hakkında öneriler hazırlamak ve "tasarıları protesto etmek amacıyla muhtelif yerlerde ve şehirlerde girilecek eylemleri saptamak ve uygulamak üzere" kurulmuştu.²³ Komite Kemal Nebioğlu başkanlığında, Salih Çetin, Celal Beyaz, Şinasi Kaya ile Hilmi Güner'den oluşturuldu. Aynı toplantıda, Cumhurbaşkanı, Başbakan, ana muhalefet partisi Genel Sekreteri, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği ve Milli Birlik Grubu parlamenterleri ile görüşmeler yapmak

²³ DİSK Ajansı, 3 Haziran 1970.

üzere Uyarı Heyeti oluşturulmasına karar verildi. Uyarı Heyeti Kemal Türkler, Kemal Nebioğlu, Rıza Kuas, Kemal Sülker, Celal Beyaz ve Ehliiman Tuncer'den oluştu.²⁴

9 Haziran 1970'te de bir bildiri yayınlayan DİSK Yönetim Kurulu "devrimci sendikaların çalışmalarını engellemeyi amaçlayan tasarılar karşı, Anayasa haklarının savunulmasına karar" verildiğini açıkladı.²⁵

DİSK Direniş Komitesi, 5 Haziran 1970'te toplanarak bir rapor hazırladı ve DİSK Genel Başkanlığı'na sundu. Raporda esas eylem önerisi, Anayasa'ya dayanılarak yapılacak bir saatlik genel grev ve çeşitli direnişlerdi. Komisyonun raporunda, eylemlerin basına duyurulması, 100 bin bildiri basılarak dağıtılması, duvarlara afiş asılması, yerlere yazı yazılması böylece işçilerin eyleme çağırılması önerildi. Rapor ayrıca Yasa'nın Meclis gündemine alınması nedeniyle DİSK Uyarı Heyeti'nin 8 Haziran 1970 Pazartesi günü görüşmeler yapmak üzere Ankara'da olmasını da tavsiye etti. Bu eylem önerileri DİSK Yönetim Kurulu tarafından benimsendi.²⁶

DİSK Uyarı Heyeti Ankara'da gereken temaslari yapmak için randevular almaya çalıştı, fakat Başbakan ve AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'le görüşmek ve konuşmak mümkün olamadı. Buna karşılık CHP Genel Sekreteri Bülent Ecevit, DİSK heyetini dinleyerek, uyarılarını dikkate alacağını ve zaten uygulamalardaki aksaklıkları da çok iyi bildiğini söyledi. Böylece CHP Çalışma Meclisi toplantıya davet edilmiş ve konu yeniden görüşülmüş,

²⁴ Turgan Arınır, Sırrı Öztürk (1976), İşçi Sınıfı Sendikalar ve 15-16 Haziran, İstanbul: Sorun Yayınları.

²⁵ DİSK Ajansı, 9 Haziran 1970.

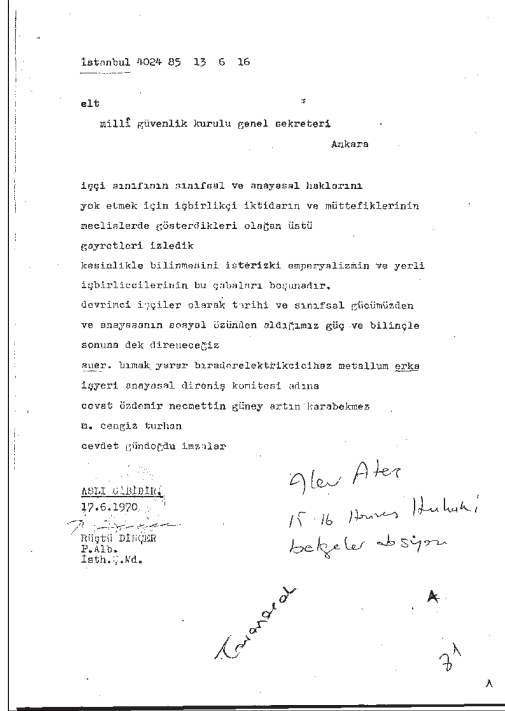
²⁶ Sülker (2005).

Grup Yönetim Kurulu konuyu tekrar ele almış ve sonunda Cumhuriyet Senatosu'nda tasarıya karşı oy verilmesi kararına varılmıştı. Milli Birlik Grubu üyeleri de DİSK'in uyarı heyetini uzun bir zaman ayırarak dinledi ve çeşitli sorular sordu. Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay da DİSK heyetini kabul etti ve heyetin kendilerine sunduğu Muhtıra ile ilgileneceğini bildirdi.²⁷

Haziran ayının ilk günlerinden itibaren, DİSK'in Yasa'ya karşı direniş iradesi daha fazla öne çıkmaya başladı. Fabrikalarda, bölgelerde, işçi mahalleleri ve kahvelerinde yapılan toplantılarla işçiler eyleme hazırlandı. Direniş, eylem ve grev yaşanmış fabrikalarda edinilen tecrübe ve örgütlenme becerisiyle eylemleri organize etmek üzere komiteler kuruldu. Kurulan bu komitelere "Anayasal Direniş Komiteleri" adı verildi. Anayasal Direniş Komiteleri adına Cumhurbaşkanlığı'na, Başbakanlığa çekilen telgraflarla yasa geri alınmaya kadar direnileceği bildirildi.²⁸

Bu arada DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler de Başbakan Süleyman Demirel'e bir mektup gönderdi. Türkler, mektubunda hem yapılan düzenlemenin Anayasa'ya ve uluslararası sözleşmelere aykırı olduğunu belirtti, hem Hükümet'in, Türk-İş'i koruyan, DİSK'i yok sayan tutumunu eleştirdi, hem de Yasanın geri alınmasını, alınmadığı takdirde direnileceğini ifade etti. Kemal Türkler'in mektubunun son bölümü şöyleydi:²⁹

"Onun için Hükümetinizin bitaraf bir görüş açısından hareketle, bu tasarıları Büyük Millet Meclisi'nden geri almasını ve bilahare DİSK'in de diğer kuruluşlarla aynı seviyede ve ölçüde görüşü



alındıktan sonra yeniden hazırlanarak Büyük Millet Meclisine verilmesini talep ediyoruz. Aksi takdirde Anayasa'daki direnme hakkımızı kullanacağımızı şimdiden belirtiriz. Keyfiyet arz olunur. Saygılarımızla."

Ne Ankara'daki Uyarı Heyeti'nin görüşmelerinden ne de uyarı mektuplarından bir sonuç çıktı. Tasarının Meclis'te kabul edilmesi üzerine, Kemal Türkler 12 Haziran 1970'te basın toplantısı yaparak, Yasa'yı eleştirdi ve "kesin eylem biçimlerini saptamak üzere, DİSK Yönetim Kurulu'nu 12 Haziran günü, DİSK üyesi sendikaların yönetim kurullarını 13 Haziran günü, işyeri temsilcilerini de 14 Haziran günü toplanmaya çağırdıklarını" duyurdu.

KEMAL TÜRKLER'İN TARİHİ KONUŞMASI

14 Haziran 1970 Pazar günü İstanbul Merter'deki Lastik-İş'in binasında toplanan

► Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği'ne çekilen Anayasal Direniş Komitesi telgraflarından bir örnek.
TÜSTAV DİSK Arşivi

²⁷ DİSK 4. Genel Kurul Çalışma Raporu.

²⁸ Telgraf örnekleri, TÜSTAV, Kemal Sülker Koleksiyonu.

²⁹ Sülker (2005).



14 Haziran 1970 günü DİSK'te yapılan toplantı. İbrahim Köseoğlu, Cumhuriyet gazetesi arşivi.

DİSK üyesi sendikaların işyeri temsilcileri durum değerlendirmesi yaptı. 700 civarında işçinin katıldığı toplantıda 29 kişi söz alarak görüşlerini ve eylem önerilerini dile getirdi. İşçiler, büyük bir kararlılık ve öfke içinde Yasa'ya karşı en sert tepkinin ortaya konulması gerektiğini ifade ettiler. İşçilerin yaptığı konuşmaların ardından DİSK Genel Başkanı söz aldı. Kemal Türkler, konuşmasının giriş bölümünde DİSK'i hangi gerekçelerle, niye kurduklarını anlattıktan sonra sözü toplantıda ifade edilen görüşlere ve eylem önerilerine getirdi. Türkler'in tarihi nitelikteki bu konuşması aşağıda yer almaktadır.

TÜRKLER: "DİRENİŞ GEÇMEMİZ GEREKİYOR"

**Kemal Türkler'in 14 Haziran 1970 Me-
ter Konuşması :**

"Bu kanunlara karşı direniş geçmemiz gerekiyor arkadaşlar"

Sevgili kardeşlerim,

Bundan üç sene evvel DİSK'in bayrağını açarken hakikaten bu bayrağın açılmasına sebep olan nedenler mevcuttu ve bu bayrağın açılmasında düşündüğümüz ümitler de bugün tahakkuk etmiş, meyvelerini vermeye başlamıştır. Hakikaten uzatmaya, konuşmaya vaktimiz kalmadı. DİSK'i neden kurmuştuk? Çünkü Türk-İş ve işçi sınıfının en yüksek örgüt noktasında bulunan kişiler Amerikan dolarlarına satılmış bir sarı şebeke haline gelmişlerdi. Çünkü Türkiye'de işçi sınıfının uyutulmaya devam ettirilmesi için programlar hazırlanmış, uygulanmaya başlanmıştı. Çünkü Türkiye işçi sınıfının uyanması için etrafı kalın zincirlerle örülmeye başlanmıştı. İşçilerin işçi sınıfı olarak uyanmaya başlaması zincirleri patlatıp özgürlüğüne kavuşması lazımdı. İşte onun için DİSK'in bayrağını açtık.

Türk işçi sınıfının ilerici ve öncü olan bir kesiminde zincirleri patlatanlar gelsinler, geliyorlar, bugün bu özgür işçi sınıfının öncü kesimini yarattılar. Bugün buna mani olmak isteyen kanunları Meclisten aldırarak, onlara karşı çıkmak için öne düşmüşler. İşçi sınıfını ayağa kaldırıyorlar ve karşı çıkıyorlar.

Sevgili kardeşlerim,

Sabahtan beri 29 kardeşim konuştu. Bu 29 kardeşimin konuşmasında ya-

pılmış olan teklifler şunlardır: Bizler özgür işçiler olarak özgürlüğümü- zü asla vermeyeceğimiz ve çıkarılmakta olan yasa Meclisten geri alınincaya kadar şartları yarın sa- bahtan itibaren çekmeliyiz, diren- meye girmeliyiz teklif edildi. Bunun ismi genel grev midir? Direnme midir? Fiili grev midir? Fiili durum mudur? İşgal midir? Tasarılar geri alınincaya kadar çalışmamak, onu ilgili olanlar düşünsünler, onlar için karar versinler. Arkadaşlarımın de- dikleri şu, bu tasarılar Meclis'ten geri alınincaya kadar çalışmaya- cağız. İstek [Biz] referandum, yani sendika seçme konusunda işçilerin oyuna başvurma sisteminin getiril- mesini istiyoruz ve Türk-İş cuntası kurulmasını istemiyoruz.

Kardeşler bu direnme hareketleri- ne başladığı takdirde, çünkü yazılı tekliflerde var, olanların hepsini to- parlayarak söylüyorum.

Fabrikalarda oturarak vakit geçir- mekte, gerek fabrikalarda gerekli kadar nöbetçi bıraktıktan sonra kendi muhitlerindeki yollarda, so- kaklarda, halk arasında pankart- lar ve dövizlerle yürüyüş yapmak, buna kim karar verecek? Gene işçi- lerin kendileri karar verecekler. Bir yandan bir fabrika işçileri yürüyüşe başladıkları zaman önünden geç- tikleri fabrikalardaki işçiler onlara katılacak.

Kardeşler,

Gene bu yürüyüş teklifleri içerisin- de oluyor. Yürüyüşler ve miting- ler düzenlemek. Bunu DİSK ola- rak organize edeceğiz, tahminen Çarşamba günü sabahtan itibaren

İstanbul'un muhtelif bölgelerinde yürüyüşler yapmak şartı ile Tak- sim Meydanı'nda veyahut bir baş- ka meydanda saat 17.00'den sonra miting yapacağız. Bu mitinglerde de yine burada olduğu gibi işçi kar-deşlerim söz hakkına sahip ola- caklar ve bütün işçiler oraya gelmiş olacak, bir daha orada kendileri kar- rar almış olacaklar. Gene konu-şmalar içinde böyle bir dava ve sa- vaşta eşlerimiz ve çocuklarımızın da yanımızda bulunması lazımdır. Düşünün bir defa, fabrikalar önün- de, halk arasında ve tertip ettiğimiz büyük miting ve büyük yürüyüşte yanımızda eşlerimiz, çocuklarımız, gereken diğer akrabalarımız veya beraber oturanlar da bulunursa böyle bir gücün karşısına çıkacak başka bir güç var mıdır? Saldırmak için değil, herhangi bir ihtimale kar-şı, gerek soldan veya önden, arka- dan yapılacak herhangi bir saldırıya karşı kendimizi müdafaa etmek için gerekli tedbirleri almaya çalışaca-ğız. Nasıl ki işyerlerimizdeki bun- dan önce cereyan etmiş olanlarda kardeşlerimiz saldırmak için değil kendilerine saldıranlara karşı ko- yabilmek için tedbirler almışlarsa o tedbirleri biz de alacağız. Asla ve asla kişiliğimizi çiğnetmeyeceğiz. Üzerimize saldırı yaptırmayaca-ğız, saldıranlara karşı koyacağız ve kendimizi müdafaa edeceğiz.

Kardeşler,

Bu dava içerisinde, bu savaş içeri- sinde, eğer topluca belediye oto- büslerinden yararlanmak istenirse, vapura binmek gerekirse, banliyö trenine binmek gerekirse toplu- ca bilet almayacağız. Biletlerimiz

en güzel şerefimizi ifade eden al- nımızdaki işçilik damgamızdır. Bu işler için hemen yarın mı diyelim, daha yakın mı diyelim, genel grev mi? Ben bunları teklif ediyorum bu kararlar sizindir. Öyle temenni ederim ki siz de aynı görüştesiniz- dir. Yani bu kanunlara karşı direnişe geçmemiz gerekiyor arkadaşlar. Bu kanunlara karşı aleyhimizde, Meclisteki kanuna karşı gerekir- se hatta kısa zamanda biz DİSK'e bağlı bütün sendikaların DİSK'in bünyesinde olan devrimci dediği- miz sendikaların hemen kendi iş- kollarında greve geçmesi gerekir arkadaşlar.

Çok değerli arkadaşlar, biz işçi- yiz, dünyada her şeyi yapan işçiler amma işçiler durduğu zaman ve geçen sefer bir arkadaşım söyle- di. Dünyada her şeyi yapan işçiler durdukça dünya durur arkadaşlar, uçak durur, gemi durur, fabrikalar durur, bütün vasıtalar durur. Çün- kü biz işçiler buna hâkim olduğum- muz müddetçe her şeyde o zaman kendiliğinden halledilmiş olur.

Arkadaşlarım,

Benim söyleyeceklerim bundan ibarettir. Sizin alacağınız kararların sizleri geride bekleyen arkadaşla- rımız için ve memleket için hayırlı ve uğurlu olmasını dilerim.

Saygılarımı sunarım.

Kaynak: İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı, 15-16 Haziran İddianamesi, Sayı 1970/7, aktaran Turgan Arınır ve Sırrı Öztürk (1976), *İşçi Sınıfı Sendikalar ve 15/16 Haziran Olaylar-Ne- denleri-Davalar-Belgeler-Anılar-Yorumlar*, İs- tanbul: Sorun Yayınları; Rasim Öz (Yayına Hazırla- yan), Kemal Türkler Kürsüde, Kemal Türkler Eğitim ve Kültür Vakfı, tarih yok, s. 51-53.

Not: Konuşma iddianamede yer aldığı şekilde ak- tarılmış, yazım aynen korunmuştur.

Memet Ertürk Anlatıyor

1969'da Maden-İş üyesi olan, daha sonra 1971'de Maden-İş 6. Bölge Temsilcisi, 1974'te de Genel Sekreter olan Memet Ertürk, 15-16 Haziran için DİSK'in hazırlıkları hakkında şunları söylemektedir:

"DİSK üç kere işçileri bilgilendirme toplantısı yaptı, DİSK'in en üst katında. Bu toplantılara her bir bölgeden temsilciler katıldı. O bölgenin en diri unsurları. Hepsi toplantıya geldiler ve toplantıda işçiler sürekli bilgilendirildi. Başta Kemal Türkler ve Rıza Kuas olmak üzere. Rıza Kuas Meclis'te neler olup bittiğini bu yasanın nasıl getirildiğini, bu yasa geldiğinde DİSK'li işçilerin durumunu ne olacağını gayet açık seçik anlattı. Ve biz işçiler açıkça gördük ki bu yasa uygulandığı takdirde bizim sendikal örgütümüz bitecek. (...) Yasa geçtiğinde işçiler bekliyorlardı, hazırıldılar direnmeye (...). 15-16 Haziran spontane bir harekettir diye kimse bana kabul ettiremez. Tamamen örgütlü, tamamen bilinçli bir harekettir 15-16 Haziran. İşçiler içinde fabrika komiteleri ve bölge komiteleri kuruldu. Mesela ben 14. bölge komitesindeydim ama fabrika işçisiydim aynı zamanda. Mesela bizim bölge komitesinde, Profilo'dan bir kişi vardı, Philips'ten bir kişi vardı, Kavel'den bir kişi vardı, Demir-Döküm'den bir kişi vardı, Rabak'tan bir kişi vardı. Bu altıncı bölgenin komitesiydi mesela. Bölgelerin altında da fabrika temsilcileri ve lokal yöneticileri var. Hepsi birden bir ağ kuruyor zaten. Düşün, her 20 kişiyi temsil eden bir kişi var, bu lokal temsilcisi. Bunların başında temsilciler var, onların başında lokal başkanı ve baş temsilci var. Bir de bunların üzerine biz bölge komitesini kurduk, özellikle 15-16 Haziran'a yönelik. Bunlar kalıcı değildi, özellikle 15-16 Haziran'a yönelik kuruldu".

Kaynak: Süreyya Algül tarafından Memet Ertürk ile 21.07.2009'da gerçekleştirilen görüşme.

DİSK bu sabah direnişe geçiyor

İSTANBUL HABER SERVİSİ

DİSK'e bağlı sendikaların İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli ve Sakarya illeri, temsilcileri dün yaptıkları ortak toplantı sonunda Meclis'teki tasarılar geri alınmaya kadar bugünden itibaren başlamak üzere «çalışmamak» suretiyle ve diğer çeşitli eylemlerle direniş kararı almışlardır.

Yıjarması..

Tü birşey yoktur. Olsa bile, suni olarak yaratılmış bir bunalım söz konusu edilebilir. Cumhurbaşkanı ise bunalımın köklerini siyasi, sosyal, iktisadi nedenlere bağlamakla kalmıyor, devleti tehdit eden «stabilite gelişmeler» den söz açıyor. Bununla beraber teşhisten sonra gelen tedavi çarelerini de Anayasa düzeni içinde aramak gerektiğini Sayın Sunay belirtmektedir. Tedavi çarelerinin düşünülmesinde sorumlu kişilerin davranışları önemlidir. «Anayasa düzeninin korunması için devletlerin de çaba göstermesi» sözünü.

(Arkın Sa. 7, S. 3 de)

Divanın aldığı kararın Enmnet kurvetleri tarafından üç saate yakın uygulanması nedeniyle bir ara sasi edileme durumuna gelmiş ancak genel başkan Mustafa Timsi'nin müdahaleleriyle çalışmalarını sürdürmüştür.

Önceki gün yapılması gereken, fakat yeterli çoğunluğun bulunmaması nedeniyle güne bırakılan olağanüstü Kurultaya yalnız delegeler alınmıştır. Bu (Arkın Sa. 7, S. 6 da)



Kaçak rakı

KONYA (THA) — Ermenek ilçesinin Güneşyurt köyünde Mehmet Ökütücü'nün korubakta yaptığı «Altınbaş» ayarı rakı yapılan imalathanesi basılmış. Ökütücü tutulmuştur.

● DİSK'e bağlı sendikaların çeşitli illerden gelen temsilcileri, dün Lâstik-İş Sendikası'nda, bir toplantı yapmışlardır. Toplantıda, son «Sendikalar Kanunu»na protesto etmek için, «direniş» kararı alınmıştır. (Fotoğraf: İbrahim Kışoğlu)

oturarak eyleme başladılar. Öğlene doğru fabrikaları boşaltan işçiler, sokakları doldurmaya başladılar.

15 HAZİRAN 1970: BİRİNCİ UZUN GÜN

15 Haziran 1970 Pazartesi işgünüydü. Her zaman olduğu gibi işbaşı düdüklü çaldığında işçilerin üretime geçmesi, bacaların tütmesi gerekirdi. Ama öyle olmadı. O sabah, Maden-İş, Lastik-İş, Kimya-İş, Gıda-İş ve Basın-İş ağırlıklı olmak üzere DİSK'in örgütlü olduğu işyerlerinin büyük kısmında üretim durdu. Ardından direniş, grev ve eylem tecrübesi olan, organizasyon becerisine sahip işyerlerinden başlayarak, işçiler yavaş yavaş fabrikaları terk ettiler. 15 Haziran günü, DİSK üyesi sendikaların örgütlü olduğu işyerlerinin neredeyse tamamında üretim durdu, ancak üretimin durduğu işyerlerinin hepsi sokağa çıkmadı. 14 Haziran toplantısında, yerel yöneticilere tanınan inisiyatifin sonucu

▼
Cumhuriyet gazetesi,
15 Haziran 1970.

DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler'in yaptığı konuşma harekete geçme kararlılığı ve iradesine sahip işçiler için doğrultu sunmaktaydı. Nitekim ertesi gün işçiler bu yönde harekete geçtiler. 15 Haziran 1970 Pazartesi günü işyerlerine gelen işçiler önce üretim yapmadan makine başlarında



► 15-16 Haziran Direnişi sırasında işçiler İstanbul Cağaloğlu yokuşunda. DİSK Arşivi

olarak, bazı fabrikalar protestolarını fabrikanın içinde, bahçesinde ya da önünde yapmayı seçtiler.

AEG-Eti, Aksan, Antaş, Arçelik, Auer, Ayvansaray Cıvata, Bahariye Sıcak Çekme, BİMAK, Borusan, BÖHLER, Cihan Radyo-TV/Grundig, Çelik Halat, Chrysler, Demir Döküm, Demirel, Denet Cıvata, Dökümay, Dümeks, EAC Pres, ECA, Elba, Elektro Metal, Erka Balata, Enfa Elektrik Malzemeleri, Esaş, Estaş, Eternit Boru, Gamak, Gazal, Gülok, Haymak, Hisar, İzmit Tel, İzmit Ampul, Job Tıraş Bıçakları, Magirus-Otosan, MİNO, Nursan, Oto Makas, Philips, Philips Profilo, Rabak, Silvan Çelik Döküm, Simko, Singer, Sungurlar, Şakir Zümrre, TEZSAN, Türkeli, Türk Kablo, Uzel, Varil Sanayii, VİTA Teneke ve diğer fabrikalar direnişin başını çekiyordu.

Fabrikaları boşaltan işçiler, bölgedeki işçileri de eyleme, yürüyüşe davet ediyor, onların katılımıyla büyüyen kortejler, alkışlar

ve sloganlar eşliğinde Yasa'yı protesto ediyorlardı. Anadolu Yakası'nda işçi yürüyüşlerinin adresi bugün D-100 olarak bilinen E-5 Ankara Asfaltı'ydı. Acıbadem'de bulunan Otosan, Maltepe'de bulunan ECA, Tugay Yolu'nda bulunan Singer, Cevizli'de bulunan TEKEL işçilerinin yürüyüş hedefi Ankara Asfaltı ve Kartal'dı. Çayırova ve Tuzla'dan yola çıkan işçilerin bir kısmının hedefi, yine Ankara Asfaltı, bir kısmının ise Gebze'ydi. Eyüp/Silahtar bölgesindeki işçiler Gaziosmanpaşa ilçesi sınırları içinde bulunan Yıldız Tabya bölgesine doğru hareketlendiler. Eyüp'te gözaltına alınan iki kişi için Eyüp Emniyet binasını kuşatıp, iki işçinin serbest bırakılmasını sağladılar. İstinye'den bulunan Kavel, Türkkay, Beldesan gibi fabrikalar üretimi durdurup fabrikaların önünde eylem yaptılar. Levent bölgesindeki, Tekfen, Türk Philips ve Profilo'nun da aralarında bulunduğu fabrikaların işçileri bölgesel yürüyüşler gerçekleştirdiler. Topkapı bölgesindeki işyerlerinin bir kısmı 15 Haziran'da üretimi durdu ama sokağa çıkılmadı.

15-16 Haziran'da
işçileri durdurmaya
çalışan polisler.
Cumhuriyet gazetesi
arşivi



Çıkanların bir kısmı Londra Asfaltı'na, bir kısmı Edirnekapı'ya doğru yürüyüş yaptılar. Bakırköy civarındakiler ise Bakırköy içinde yürüyüşe geçtiler. İşçiler taşıdıkları pankartlarda "Anayasaya aykırı kanun çıkaranlar işçi düşmanıdır", "Anayasa ve sendika özgürlüğünü alanlara derslerini vereceğiz" gibi ibareler yer alıyordu.³⁰ Ko-caeli'nde ise kentin iki ayrı tarafında bulunan fabrikaların işçileri oluşturdukları işçi korteji ile kent merkezine geldiler ve burada bir miting düzenlediler.³¹

İşçilerin eylemlerinin birinci gününde "olay" diye nitelenebilecek tek sorun, Başbakan Süleyman Demirel'in kardeşi Şevket Demirel'in de ortak olduğu Kartal'da kurulu Haymak Fabrikası'nda yaşandı. İşyerindeki Maden-İş sendikasının örgütlenmesini kırmak için işverenin Eskişehir'den getirdiği ve lojmana yerleştirdiği bir grup işçiyle, fabrikanın önüne gelen işçi

kolu arasında yaşanan gerilim, işyerinin idari bölümlerinin işçiler tarafından tahrip edilmesi sonucunu doğurdu.

Eylemin birinci günü fabrika önlerinde, semt meydanlarında sendika yöneticilerinin ve işçi temsilcilerinin yaptığı konuşmalarla sona erdi. Bazı yerlerde ufak çaplı engelleme girişimlerine rağmen işçiler sokaklarda seslerini yükseltmeyi başarmışlardı. Eyleme ilk gün 117 işyerinden 70 bin işçinin katıldığı tahmin edilmektedir.³²

16 HAZİRAN 1970: İKİNCİ UZUN GÜN

16 Haziran sabahı DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler bir açıklama yaparak gelişmeleri değerlendirdi ve işçilerin direnişini sahiplendi. Türkler, açıklamasında yapılan değişikliğin işçileri çileden çıkardığını vurgulayarak şunları ekledi:³³

³⁰ Arınır ve Öztürk (1976).

³¹ Cumhuriyet gazetesi, 16 Haziran 1970.

³² Akşam gazetesi, 16 Haziran 1970.

³³ DİSK Basın Ajansı, 16 Haziran 1970.



► 15-16 Haziran'da işçiler E-5 Karayolu üzerinde.
DİSK Arşivi

"Mecliste grupları ve çoğunluğu olan partilerin yöneticileri Anayasa ilkelerini ve demokrasinin temellerini yıkmakta sakınca görmeyince, Atatürk Cumhuriyetinin uyanık evlatları Anayasal haklarını kullanarak direnişe geçmişlerdir. Her sosyal olay doğuş nedenleri incelenerek çözümlenebilir. Anayasayı çiğneyen hükümlerle iş hayatında faşist bir diktatörlüğe kurmaya çalışanlar önce kendilerini Anayasa hırsına getirmelidirler. Eğer şikâyet ettikleri bir durum varsa bunun çözümü Anayasaya aykırı yolda gidenlerin akıllarını başlarına almaları ile mümkündür. DİSK etrafında birleşmiş devrimci işçilerin mücadelesi Anayasanın sınırlarını çizdiği demokratik düzen içindir. Olayları kendi gelişme seyri içinde değerlendiremeyenler hatalarını er geç anlayacaklardır. İsteğimiz Anayasaya yüzde yüz aykırı olan tadil tasarılarının geri alınmasıdır."

16 Haziran'da işçiler bu kez sabahın erken saatlerinden itibaren sokakları doldurmaya başladılar. Sabah işyerlerinde kart basan işçiler fabrikaların giriş çıkışlarını kontrol etmek üzere bir kısım arkadaşlarını bıraktıktan sonra fabrikaların dışına çıkıp, yürüyüş kolları oluşturarak harekete geçtiler. Bir önceki gün, üretimi durdurmuş ama sokağa çıkmamış fabrikaların işçileri de bu kez sokaklardaydı. 15

Haziran'da Haymak'a yaşanan gerilim nedeniyle işverenler eyleme katılmak isteyenlere bir engel çıkartmadıkları gibi aksine yol veriyorlardı.

16 Haziran'da Kocaeli ve Gebze'de işçiler bir önceki güne göre daha geniş katılımlarla fabrikalardan şehir merkezine doğru yürüdüler.

Topkapı bölgesinde toplanan, Auer, Uzel, Emeyataş, Birleşik Alman, İbrahim Ethem Ulagay İlaç gibi fabrikaların işçilerinin aralarında olduğu işçi kolu, hedefini Beyazıt, Cağaloğlu, Eminönü üzerinden Taksim olarak belirlemişti. Metal, ilaç ve gıda işçilerinin yoğun olduğu topluluğun önü birkaç kez asker barikatı ile kesildi. Her defasında, özellikle kadın işçilerin dirayetli tutumuyla tankların üstünden atlayan işçiler Valiliğin önünden Eminönü'ne ulaştılar. Amaçları köprüyü aşp, Beyoğlu'na ulaşmaktı. Ancak Galata ve Unkapanı köprüleri açılarak işçilerin buluşması engellendi. Bu yürüyüş kolu buradan fabrikalarına döndü.³⁴

³⁴ Milliyet gazetesi ve Cumhuriyet gazetesi, 17 Haziran 1970



▼
15-16 Haziran'da
yaralanan bir
gösterici

Sabah saatlerinde İstinye'de Kavel'den çıkan işçiler Standart Belde ve tersane işçileriyle birlikte Levent'e doğru yürüyüşe geçerken, Levent bölgesinde bulunan Profilo, Philips, Tatko Servis ve ilaç fabrikalarındaki işçiler sokağa çıkmaya başlamışlardı. İstinye'den yola çıkan yürüyüş kolu katılanlarla çoğala çoğala Tekfen önüne gelmişti. Kortejin önü burada asker ve polislerden oluşan güvenlik güçleri tarafından kesildi. Polislerin önde yürüyen kadın işçileri dağıtmak üzere harekete geçmesiyle çatışma yaşandı. Polisler coplarla işçilere vuruyor işçiler de ellerindeki sopalarla polisleri karşı koyuyorlardı. İşçi sayısı polis sayısından fazla olduğu için bir süre sonra polisler kaçmaya başladı. Polisin silah kullandığı çatışmada işçilerden ve polisten yaralananlar oldu. Barikatı aşan işçiler, yeni katılımlarla Mecidiyeköy yönüne doğru yürümeye devam ettiler. Önleri önce Esentepe'de, sonra Gayrettepe'de asker tarafından kesildi. İşçiler buradan Profilo tarafına doğru yöneldiler.³⁵

³⁵ Milliyet gazetesi, 17 Haziran 1970

Önemli bir işçi bölgesi olan Haliç kıyısında, Demir Döküm, Sungurlar, Elektrometal, Rabak, Gislaved'den işçiler çoğala çoğala büyük bir yürüyüş kolu oluşturup Gaziosmanpaşa üzerinden bir yay çizerek başladıkları Silahtarağa bölgesine geri döndüler. Bu grupta yer alan işçilerin bir kısmı ise Eyüp üzerinden Unkapanı Köprüsü'ne kadar yürüdü.

16 Haziran günü işçilerin Anadolu Yakası'ndaki yürüyüşü ise üç ana kolda gerçekleşti. Birinci kolu Otosan Fabrikası işçileri oluşturuyordu. Otosan işçileri Ankara Asfaltı'ndan Üsküdar yönüne doğru harekete geçtiler. Yolları polis tarafından kesildi. Burada işçiler ve polis arasında çatışma çıktı. Polisin silah kullandığı çatışmada, işçilerle polisin arasına askerler girdi. Bu barikatı aşan Otosan işçileri Üsküdar'a doğru harekete geçtiler. Yol üstünde asker barikatıyla karşılaşan işçiler bu barikatı aşarak yollarına devam ettiler. Üsküdar'a ulaşan bu kol, yanına Üsküdar Tekel işçilerini de alarak Beylerbeyi istikametine yöneldi. Beylerbeyi Tüneli'nde yolları Deniz Kuvvetleri'ne bağlı birlikler tarafından kesilen işçiler geri dönüp Kadıköy'e doğru hareketlendiler.

Otosan ve Üsküdar Tekel işçilerinin oluşturduğu kortej saat 13:30 civarında Kadıköy'e vardığında önleri askeri birlikler tarafından kesildi. İşçilerin barikata yüklenmesi üzerine asker ateş açtı. Barikatı aşan işçiler Altıyol'da toplanıp, Söğütlüçeşme tarafına doğru yürümeye başladılar. Söğütlüçeşme'ye geldiklerinde ise, Kızıltoprak'ta başlayıp, Kadıköy'e doğru genişleyen işçi-polis çatışmasına dahil oldular.



► 15-16 Haziran'da E-5 Karayolu üzerinde işçileri durdurmaya çalışan subay. Milliyet 1970 Yılı

Anadolu Yakası'ndaki diğer ana kollardan birini başta Arçelik ve Doğu Galvaniz olmak üzere Ankara Asfaltı'nın üzerindeki fabrikaların işçileri oluşturmuyordu. Bu işçiler de yüzleri Kadıköy'e dönük olarak yürüyorlardı. Üçüncü yürüyüş kolu ise Bağdat Caddesi'nden Kadıköy'e ilerliyordu. Bu kol da ECA, Tekel, Singer ve Vinylex gibi sahil tarafındaki fabrikaların işçileri tarafından oluşturulmuştu. Bu yürüyüş kolunun önü önce Suadiye'de kesildi. Buradaki barikatı aşan işçilerin önü ikinci kez Fenerbahçe Stadi'nin önünde kesildi. Polisin silah kullanmasıyla, işçiler ve polis arasında büyük bir çatışma yaşandı. Çatışmanın sonunda polis ve asker barikatını aşan işçiler Kadıköy İskele Meydanı'na indiler ve burada bulunan üstü Kaymakamlık, altı karakol olan binayı kuşattılar.

Kızıltoprak'ta, Fenerbahçe Stadi civarında çıkan çatışmada, Yaşar Yıldırım (Mutlu Akü), Mustafa Bayram (Vinleks) ve Mehmet Gıdak (Cevizli Tekel) adlı üç işçi ile Yusuf Kahraman adlı bir toplum polisi ve Fenerbahçe İşkembecisi'nin sahibi Abdurrahman Bozkurt yaşamını yitirdi.³⁶

Gün biterken, saat 21.00'de başlamak üzere İstanbul ve Kocaeli'nde sıkıyönetim ilan edildi. İki gün süren eylemlerin sonucunda beş kişi hayatı kaybetmiş, 200 kişi yaralanmış ve yüzlerce kişi gözaltına alınmıştı.

17 Haziran günü pek çok işyerinde direnişler, üretim yapmadan makinelerin başında oturma ya da üretimi düşürme ve yavaşlatma biçiminde devam etti. İşçiler bu eylemlerini kimi işyerlerinde 8 güne kadar

³⁶ Arınır ve Öztürk (1976)

Otosan Temsilcisi Mehmet Karaca Anlatıyor

"Sıkıyönetim ilan edilmişti. 17'sinde fabrikaya gittim. Temsilciler olarak gittik. O gün güya yürüyüşe gidecektik ama Sıkıyönetim bırakmıyor, fabrikadan dışarıya bırakmıyor. Biz bahçede toplandık. Fabrikayı tanklarla askerlerle falan çevirmişler bizi salmıyorlar. Dışarı çıkmadık ama çalışmıyoruz da. İşveren de fazla zorlayamıyor çalışın diye. Sıkıyönetim ilan edilmiş, sıkıyönetim bildirileri yayınlanıyor. 1 numaralı bildiri, 2 numaralı bildiri filan diye. DİSK yöneticilerinin gözüaltına alındığını duyuyoruz. Bizim Bölgeyle [Maden-İş 4. Bölge] irtibatımız da kesildi. Bu arada fabrikaya bir askeri cip girdi. Önünde flaması olan, yüksek rütbeli bir subay flamasıyla beraber girdi içeriye. Biz bahçede bekliyoruz. Bütün işçiler dışarıdayız. Hava da sıcak, gölgelerde bekliyoruz. O gelen yüksek rütbeli subay herhalde tuğgeneral'di. Yukarıya müdürün odasına çıktı. 5 dakika sonra biz, temsilcileri çağırdı. Biz de çıktık ama biz çıkarken general merdivenlerden aşağıya iniyordu. Bizi ayaküstü kapıda gördü. 'Temsilci siz misiniz?' diye sordu. 'Evet, biziz' dedik. 'Niye çalışmıyorsunuz?' dedi. Biz de anlatıyoruz, sendikal haklarımızı yok ediyorlar, elimizden alıyorlar. 'Ne demek alıyorlar?' dedi. 'Kanun var, nizam var, Anayasa Mahkemesi var, oraya gidersiniz' dedi. Ben dedim ki, 'Anayasa Mahkemesi altı ay, bir yıl sonra karar veriyor. O sürede bizim hakkımız gasp ediliyor.' Hemen yanındaki emir subayına, 'Bunu not et' dedi. Benim söylediğimi not ettirdi. Ondan sonra bize diskur çekti; 'Çalışacaksınız, çalışmazsanız- bir tepcek vardı, fabrikanın orada binalar yapıyordu eliyle orayı gösterdi- oradan mitralyözle hepinizi taratırım' dedi. Biz yine çalışmadık."

Kaynak: Derinden Gelen Kökler

Görsel: 15-16 Haziran
DİSK "İşçi Sınıfına
Karşı Hazırlanan
Faşist Saldırlara
Direniş Özel Sayısı" 17
Haziran 1970.
Turgut Gökdere
Kişisel Arşivi.

◀ sürdürdüler. Bazı işyerlerinde askeri baskı, bazılarında ise askeri yetkililerin arabuluculuğu ile eylemler sona erdi.³⁷

GÖZALTILAR, TUTUKLAMALAR, DAVALAR

16 Haziran akşamı sıkıyönetimin ilan edilmesini takiben başta DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler olmak üzere, DİSK ve üye sendikaların yöneticileri ve eylemlere öncülük yaptığı düşünülen işçiler gözüaltına alınıp tutuklandı. Tutuklananlar, haklarında halkı isyana teşvik etmek, mala zarar vermek, toplantı ve gösteri yasasını ihlal etmek gibi suçlamalarla yargılandılar. Toplam 260 kişi hakkında 69 ayrı dava açıldı. Bu davaların bir kısmı sıkıyönetim mahkemelerinde karara bağlandı. Bir kısmı ise sıkıyönetimin kaldırılmasından sonra sivil mahkemelerde devam edildi. Bu davalarda işçi ve sendikacıların dışında



▼ Maden-İş
gazetesi 15-
16 Haziran özel
sayısı.
DİSK Arşivi.



Dev-Genç'lilere de ayrı bir dava açıldı. Kimi Dev-Genç üyeleri 15-16 Haziran eylemleri nedeniyle tutuklanıp yargılandılar. Kemal Türkler ve sendika yöneticilerinin bir kısmı üç ay tutuklu kaldı.³⁸ Yargılamaların bir

³⁷ Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi, Tarih Vakfı ve Kültür Bakanlığı Ortak Yayını, İstanbul: 1998.

³⁸ Arınır ve Öztürk (1976).



15-16 Haziran direnişi nedeniyle tutuklanan Kemal Türkler ile diğer sendikacı ve işçiler tahliye ediliyor. Cumhuriyet gazetesi arşivi

kısmı hakkında açılan davalar 1974 yılında çıkarılan af ile düşerken, Kemal Türkler, Kemal Sülker, Şinasi Kaya ve Hilmi Güner gibi sendikacıların yargılandığı dava (Kemal Türkler'in ölümü nedeniyle hakkındaki suçlama düştü) 14 yıl sonra 1984'te be-
raatla sonuçlandı.³⁹

Sıkıyönetim ilanı bilim dünyasında tepkiyle karşılanıp, öğretim üyeleri eleştiren bir bildiri yayımlarken, sağcı basında büyük bir tahrifat ve hedef gösterme yaşandı.⁴⁰ Dünya gazetesindeki köşesinde Falih Rıfkı Atay: "Bunun bir komünist ayaklanma denemesi olduğu su götürmez."⁴¹, "DİSK komünistlerin elindedir. Buna hiç şüphe yok. DİSK komünistleri işçileri aldatmışlar, aldatamadıklarını zorla kalabalığın

içine katmışlardır"⁴² ve "Vurmalı bunları! Yok etmeli bu uşakları! Fikircileri ile edebiyatçıları ile, profesörleri ve doçentleri ile, sürü sebep, kahretmeli..."⁴³ şeklinde yazılar yazmıştır. Son Havadis gazetesindeki köşesinden koroya katılan Orhan Seyfi Orhon da sıkıyönetimi selamlıyordu:⁴⁴

"Hoş geldin! diyorum. Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Kemal Atalay'ı selamlıyorum.

"Paşam inşallah (...) komünist ajanları toprak altı çalışmalarında bulup çıkarırsınız. Gizli talimatları, planları, paraları, silahları, sabotajları meydana koyarsınız. (...) İnşallah Yakup Baştımaz'ın o gizli komünist partisi teşkilatını yok eder, ajanlarını birer birer yakalayıp deliğe tıkar, bu rejimi tehlikeden kurtarırsınız.

"Allah yardımcınız olsun paşam."

Cumhuriyet gazetesi,
17 Haziran 1970.



³⁹ Cumhuriyet gazetesi, 13 Aralık 1984.

⁴⁰ Barış Öz, s. 71.

⁴¹ Dünya, 20 Haziran 1970.

⁴² Dünya, 27 Haziran 1970.

⁴³ Dünya, 9 Temmuz 1970.

⁴⁴ Son Havadis, 19 Haziran 1970.

Görsel: Cumhuriyet gazetesi, 9 Haziran 1971.

İŞTEN ÇIKARILANLAR VE TUTUKLAMALAR

DİSK tarafından yapılan ve sonraki sayfa-
larda yer alan bir derlemeye göre eylem-
ler nedeniyle sıkıyönetim döneminde 999
işçi ve 44 temsilci ihbarsız ve tazminatsız
olarak işten çıkarılırken 131 işçi ve temsilci
tutuklandı. Tutuklananların ezici çoğun-
luğu Lastik-İş ve Maden-İş üyelerinden
oluşmaktaydı. Derby, Vinylex, Sungur-
lar, Otosan, Singer, Haymak ve Otomarsan
fabrikalarında yoğun bir işçi kıyımı ya-
şandı. Ayrıca Derby, Sungurlar, Otosan ve
Haymak fabrikalarında çok sayıda işçi tu-
tuklandı. Bu fabrikaların direnişte kilit rol
oynadığını söylemek mümkün.

1317 SAYILI KANUN'UN AKİBETİ

DİSK yasa tasarısının gündeme gelmesinden
itibaren Anayasa'ya tamamen aykırı oldu-
ğunu dile getirdi. DİSK tasarı yasalaştığında

da bir açıklama yaparak
"Anayasa Mahkeme-
si bu kanunu muhak-
kak iptal edecek, bu ip-
tal kararı Türk-İş ile AP
iktidarının suratına şa-
mar gibi inecektir" de-
di.⁴⁵ Nitekim DİSK haklı
çıktı. Sendika özgürlü-
ğüne ağır darbe indiren
1317 sayılı Kanun'u önce
Türkiye İşçi Partisi ar-
dından da Cumhuri-
yet Halk Partisi Anaya-
sa Mahkemesi'ne taşıdı.
Anayasa Mahkemesi,

Anayasa Mahkemesi Sendikalar Kanununa İtirazı Görüşüyor

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu)

Anayasa Mahkemesinde dün, TİP ve CHP'nin 274 sayılı Sen-
dikalar Kanununda yapılan de-
ğişikliklere itirazı görüşülmüş
ve taraflar dinlenmiştir.

Sabah toplanan Yüksek Mah-
keme Genel Kurulunda TİP a-
dına Dr. Alpaslan Işıklı, CHP
adına Reşit Ülker, DİSK adına
Bekir Çiftçi ve Türk-İş adına
Genel Sekreter Halil Tunç, ko-
nuyla ilgili olarak bağlı bulun-
dukları kuruluşların görüşlerini
açıklamışlardır.

8-9 Şubat 1972 tarih ve Esas 1970/48 karar
1972/3 sayılı kararıyla yapılan düzenlemele-
rin bir bölümünü sendika özgürlüğüne aykırı
olarak iptal etti. İptal kararı 19 Ekim 1972
tarihli Resmî Gazete'de yayımlandı. İptal ka-
rarının tam metni bu cildin sonunda ekler
bölümünde yer almaktadır.

Anayasa Mahkemesi kararında sendika
çokluğu ve çoğulculuğuna ilişkin önemli
bir değerlendirme yer almaktadır:

"Toplum yararına olan özgür girişimler-
de, bu arada sendika alanındaki kuru-
luşlarda, daha iyisini bulmak, kişi hak-
larını savunmada ve gerçekleştirmede
en uygun çalışma örgütlerini kurmak,
yarışma duygusunun oluşmasına bağ-
lıdır. Yarışma duygusunun gelişmesi ve
amaca ulaşabilmesi için, girişimlerin tek-
kil biçiminde değil, çokluk halinde oluş-
ması en önde gelen koşuldur. Bu ba-
kımından işçi haklarının korunması için
kurulan sendikalar, daha baştan yarış-
ma duygusunu baltalayıcı ve engelleyici
bir hukuk düzeni içinde olmamalıdır."

Cumhuriyet gazetesi,
19 Haziran 1970.



⁴⁵ DİSK Başkan Vekili Kemal Ne-
bioğlu'nun 30 Temmuz 1970 ta-
rihli açıklaması. TÜSTAV DİSK
Arşivi.

Tablo 17:
15-16
Haziran
Nedeniyle
İşten
Çıkarılan ve
Tutuklanan
DİSK Üyeleri

Sendika	İşyeri	Çıkarılan İşçi Sayısı	Çıkarılan Temsilci Sayısı	Tutuklanan İşçi Sayısı
Lastik-İş	İnan Plastik	23	3	
Lastik-İş	Halley Flex	17	1	
Lastik-İş	Gizlibant (Lokavt)	63		
Lastik-İş	Elek. Malzeme	33		
Lastik-İş	Özegel Pirele	33		
Lastik-İş	Derby Plastik	55		
Lastik-İş	Derby Lastik	139		10
Lastik-İş	Vynylex	134		1
Lastik-İş	Güneş Plastik	4		
Lastik-İş	İstanbul Kauçuk	9		
Lastik-İş	Rekor Lastik	2	1	
Lastik-İş	Teknik Plastik	4		
Lastik-İş	Gislaved			1
Lastik-İş	Beybi			1
Maden-İş	Sungurlar	131	4	25
Maden-İş	Otosan	88	6	45
Maden-İş	Singer	30	6	4
Maden-İş	Özkardeşler	18		
Maden-İş	Arçelik	2		3
Maden-İş	Haymak	67	4	19
Maden-İş	Silvan	7	4	4
Maden-İş	Türk Kablo	7	3	2
Maden-İş	Anadolu Döküm	16	4	
Maden-İş	Otomarsan	67	4	
Maden-İş	Gökçay	1		
Maden-İş	Elektrometal	1		
Maden-İş	Çelik Halat	1		
Maden-İş	ECA			1
Maden-İş	Demir Döküm	1		2
Maden-İş	Rabak (İzmit)			1
Maden-İş	Rabak (İstanbul)			1
Maden-İş	Terma Bular			1
Maden-İş	Profilo	1		1
Maden-İş	AEG			2
Maden-İş	Auer			1
Maden-İş	Otopar	1		1
Kimya-İş	Midil Tipi	21	1	1
Kimya-İş	Koruma Tarım	10		
Kimya-İş	Puro Fay	6		2
Kimya-İş	Piro-Tek	4	1	
Kimya-İş	Farmitalia	3	2	
Kimya-İş	Farglast			1
Kimya-İş	Abott			1
Toplam		999	44	131

Kaynak: DİSK gazetesi Sayı 3, 1 Ekim 1970.

Selim Mahmutoğlu: 15-16 Haziran'da başarının sırrı neydi?

15-16 Haziran tanıklarından ve dönemin Maden-İş temsilcilerinden Selim Mahmutoğlu anlatıyor:

15-16 Haziran, organizasyonu ve sonuçlarıyla tarihte benzerlerine çok nadir rastladığımız işçi eylemlerinin başında gelir. Tabii burada önemli olan başarının sırrı nerededir? İzlenen hangi politikalar sonucu bu başarı elde edilmiştir? Herhalde bugün için önemli olan bu sorunun cevabı olmalıdır.

DİSK yönetimi, üyelerinden örgütü haklı iken haksız duruma düşürecek eylemlerden kaçınılmasını istedi, ayrıca buna izin verilmeyeceğini de sürekli hatırlattı. Nitekim 14 Haziran'daki Merter toplantısında söz alan Maden-İş VII. Bölge Temsilcisi Hakkı Öztürk'ün "Arkadaşlar bu gibi hallerde fabrikaları dinamitlemek gerekir" içerikli konuşmasına ilk tepki Kemal Türkler 'den geldi. Türkler, çok sert bir üslupla "Böyle şey olmaz, bizim kavgamız makinelerle, üretim araçlarıyla değildir" diyerek Hakkı'ya sözlerini geri aldırttı, konuşmasının bu bölümünü tutanaklardan çıkarttı. Çünkü Türkler, meşruiyet kaybının aynı zamanda hak kaybına da neden olacağını bilecek kadar deneyimli ve usta bir sendikacıydı.

Nitekim 15-16 Haziran günleri işçiler Kocaeli, Kartal, Topkapı, Silaharağa ve Levent'ten yollara dökülmüş, tasarımı protesto etmişlerdir. Sokak gösterileri sırasında kararlaştırılan disipline uygun hareket edilmiştir. Kimsenin malına mülküne zarar verilmemiş, amaç dışı hareketlere itibar edilmemiştir. İşçilerin bu eylemlerine, özellikle fabrika dışındaki yürüyüşlere kimi demokrat aydınlar, gençler ve Türkiye İşçi Partililer destek vermişler, esas olarak da işçilerin disiplinine uymuşlardır.

15-16 Haziran saf, gerçek bir işçi eylemidir. Başarısı, kestirme yol ve yöntemlerde değil; direnişin büyük bir emek ve sabırla adım adım örülmesindedir. Kuyruğu dik tutma, görüntüyü kurtarma adına asarız-keserizlere itibar edilmiştir. İş yapılmış, çözüm odaklı bir bakış ile sürekli meşruiyet üretilmiştir.

Yasa Meclis 'ten geçmiştir. Ancak üretilen meşruiyet nedeniyle uygulamaya konulamamış, kadük (düşmüş/düşük) olmuştur. Bu eylemin bütünü ve elde edilen sonuç, her halde emek tarihinde bir ilktir.

Anayasa Mahkemesi kararına göre 1317 sayılı Yasa ile (Md.5/1) konulan, bir kimsenin sendikaya üye olmasının sendikanın yetkili organının kabulü koşuluna bağlanmasını öngören kural ve yönetim kurullarına tanınan sınırsız yetki, Anayasa'nın 46. maddesinin işçilere tanıdığı, dilediği sendikaya üye olma özgürlüğünü özü bakımından zedelemektedir. Mahkeme'ye göre Yasa'da sendikaya girme isteminin reddedilmesi nedenlerine ilişkin herhangi bir kural bulunmadığı gibi haklı nedene dayanmayan reddetmelere karşı üye adayının dava açabileceğini öngören bir kural dahi yoktur. Bu nedenlerle iptal istemi yerindedir. Böylece "Anayasanın değişik 46. maddesine aykırı bulunan (ve meslekî teşekkülün yetkili organının kabulü)" ifadesi iptal edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi, 1317 sayılı Kanun'un sendika, federasyon ve konfederasyonların kuruluş şartlarına ilişkin maddelerinde (Md. 9/2, a, b, c) yer alan kuralın "yazılış bakımından yorumu yapılacak olursa, sendikaların kuruluşunu değil, yalnızca çalışma alanlarını sınırlandırmakta olduğu görülmektedir" değerlendirmesini yapmakta ancak bu değerlendirmenin eksik ve yetersiz olacağını vurgulayarak şu önemli saptamayı yapmaktadır:

"Ancak her kuruluşun gereği, o kuruluşun gelişmesi ve çalışması olduğundan işçi sendikasının çalışma alanı için konulan bu sınırlandırma, ister istemez, onun kuruluşunu da etkilemektedir; gerçekten çalışma alanı kuruluşundan önce sınırlandırılmış bulunan bir işkolu işçi sendikası, daha kurulurken gelişemez durumda ortaya çıkmış bir sendika

Türk-İş'in Tutumu

15-16 Haziran Olaylarıyla İlgili Türk-İş Bildirisi

"274 sayılı Sendikalar Kanunu ile 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunlarında yapılacak değişikliklerin büyük milletimize ve işçilerimize yanlış aksettirildiği, gerçeklerin söylenmediği büyük üzüntü ile tespit edilmiştir. Gerçekler anlatılmadığı için toplu iş sözleşmesi ve grev haklarının ellerinden alındığını zanneden bir kısım masum işçi arkadaşımız aşırı sol militanların tahrikleri ile sokaklara dökülmekte, anarşiye varan davranışlarda bulunmakta, işyerlerini tahrip ederek can ve mal güvenliğini tehdit etmektedirler.

275 sayılı Kanun'da yapılacak değişikliklerle de grev hakkı ve toplu sözleşme yapma yetkisi ortan kaldırılmakta değil, tam aksine işçilerin hak ve menfaatlerine uygun yeni hükümler getirilerek işkolunda dolaylı yoldan çoğunluğu' temsil etmedikleri halde yetki alarak bu yetkilerini kullanmayan ve işçilerin hak ve menfaatlerini haleldar eden sarı sendikaların değil güçlü ve her türlü imkâna sahip büyük sendikaların yetkili kılınması için hükümler getirmektedir.

Aziz işçiler. Sendikacı, işçileri teşvik edip sokağa döken, sonra da biz bu hareketin içinde yokuz diyerek meydanı terk eden sahtekâr insan değildir. Türkiye'yi kargaşaya sürüklemek isteyenlere inanma, onların teşvik ve tahriklerine kanma. Bu hareketleri düzenleyenler azınlıktadırlar. Türk işçilerimizin büyük çoğunluğunu temsil eden Türk-İş her zaman olduğu gibi ağırbaşlılığını muhafaza etmeyi işçilerimizin ve demokratik düzenin yararı bakımından uygun mütalaa etmektedir. Gerekli tedbirlerin alınacağı inancı içindedir. Bu tedbirler zamanında alınmazsa işçilerimizi ve sendikalarımızı savunma mecburiyetinde kalacağımızı emrinde ve hizmetinde olduğumuz büyük milletimize ve aziz işçilerimize saygı ile duyururuz."

Kaynak: Türk-İş (1973), Türk-İş 9. Genel Kurul Çalışma Raporu, Ankara: Türk-İş Yay., s. 197-199

niteliğindedir ve çalışması belli alanla sınırlı bulunan bir işkolu sendikasının genişlemesi olanağı yoktur; çünkü onun çalışmaları belli alan içinde sıkışıp kalacaktır ve daha başka alanlarda sendika, çalışmaları yaparak yeni yeni üyeler kazanması ve git gide büyüyerek Türkiye çapında çalışan ve etkili bulunan bir sendika durumuna gelmesi düşünülemez. Demek ki, işkolu işçi sendikalarının çalışma alanı için konulan bu sınırlandırma sonuçta onların kuruluşunu iyice etkilemekte ve onları ölü doğmuş duruma sokmaktadır. Başka deyimle bir sendika kurulduğu anda o işkolundaki sigortalı işçilerin 1/3 üni üye yazamayacağından ancak kurulduktan sonraki çalışmaları ile kendisini beğendirip üye sayısını arttırabileceğinden Türkiye çapında çalışma olanağı sağlanamayan sendika, Yasanın aradığı 1/3 sigortalı işçi sayısını üye yazma koşulunu gerçekleştirilemeyecektir ve böylece tartışma konusu koşul yüzünden Türkiye çapında çalışan sendikalar kurulması önlenmiş olacaktır."

Mahkeme bu saptamasından hareketle getirilen sınırlamaların hakkın özüne dokunduğunu ve iptalinin gerektiğine karar vermiştir:

"Bir temel hakkın kullanılması olanağını kaldıran veya bu hakkın kullanılmasını olağanüstü güçleştiren sınırlandırmalar, Anayasanın değişik 11'inci maddesi uyarınca o hakkın özüne dokunuyor demektir; bundan ötürü buradaki kural, sendikanın serbestçe kurulması özgürlüğünü tanıyan Anayasanın 46'ncı maddesine aykırıdır ve bu bakımdan iptali gerekir."

"Türkiye çapında sendika kurma olanaksızlığı, bugün kurulmuş olan Türkiye çapındaki sendikalar yararına bir tekel yaratma sonucunu doğurur ki, bu da Anayasamızın temel kurallarından bulunan Batı uygarlığına dayanan demokrasiye bağlı devlet ilkesine, başka deyimle Anayasanın başlangıç kuralları ile 2'nci ve 153'üncü maddeleri kuralına aykırıdır."

Halil Tunç'un Anayasa Mahkemesi Önündeki Tahrifatı

Halil Tunç'un Anayasa Mahkemesi Önündeki Tahrifatı

1317 sayılı yasanın Anayasa Mahkemesinde görüşülmesi sırasında Türk-İş ve DİSK temsilcileri de mahkeme önünde görüşlerini açıklamıştır. Tunç mahkeme önünde yaptığı savunmada DİSK'e yönelik gerçek dışı bir suçlamaya ve tahrifata yer vermiştir. Tunç; mahkeme önündeki değerlendirmesinde DİSK Genel Kurul Faaliyet Raporunda yer aldığını iddia ettiği aşağıdaki görüşlere yer vermiştir. Ancak DİSK'in ne ikinci ne de üçüncü genel kurul faaliyet raporlarında aşağıda yer alan değerlendirme yer almamaktadır. Tunç, DİSK faaliyet raporlarında yer almayan görüşleri DİSK'in resmi görüşleriymiş gibi sunarak Anayasa Mahkemesinde DİSK aleyhinde bir kanaat oluşturmaya çalışmaktadır.

DİSK'in Faaliyet Raporlarında Yer Almayan Görüşler:

"Disk Konfederasyonu Genel Kurul Faaliyet Raporunda yer alan bir bölüm

"İşte dünü ve bugünü ile kapitalizm. İşte bizim ham sınıflarımızın sevgili batısının aslında dayandığı insana ve insanlığa karşı olan düzen sömürü nerede olursa olsun bir gün sona ermeğe mahkûm. Kapitalimden önce başka sömürü şekilleri olmuş tarihte. Gün gelmiş hepsi sona ermiş. Kapitalizmin alın yazısı da bu. Nitekim, içinde yaşadığımız dünyada kapitalist sömürüden kurtulmuş toplumlar var: Sovyet Rusyası ile, Çin'i ile, Yugoslavyası, Bulgaristanı, Macaristanı, Polonyası, Çekoslovakyası, Arnavutluğu, Kübası ile sosyalist toplumlar. İnsanlar, oralarda ne dışarıdan ne içeriden sömürülemiyor artık. Kapitalizm hâlâ yaşadığı ülkelerde de gün gelip sona erecek. Çünkü, o bağında kendi ölümünü doğuracak bir çelişkiyi taşıyor. Bu çelişki, sömürücü kapitalist sınıfın menfaati' ile, sömürülen işçi sınıfının menfaati arasındaki bir çelişkidir. Üretim, sosyal bir nitelik kazanmış; ama üretimden aslan payını alan bir azınlık oluyor. Sebep, üretim araçlarının mülkiyeti o azınlığa ait de ondan. O halde yapılacak şey, üretim araçlarını kapitalist sınıfın elinden alarak, topluma maletmek. Sömürünün kaynağını kurutarak, sömürücüsü ve sömüreni olmayan bir toplum yaratmak.

Bu çelişki, kendiliğinden sona ermeyeceğine göre kim yapacaktır bunu? Bu tarihi ve aynı zamanda şerefli görev, kapitalist toplumlarda işçi sınıfına düşüyor. İşçi sınıfı kendisini sömüren sınıfa karşı devamlı bir mücadele vererek, iktisadi iktidarı olduğu gibi siyasi iktidarı da ellerinde tutan kapitalist sınıfın hâkimiyetine son verecektir. Bu görev ise, işçi sınıfının devrimcilik görevidir. Ve bu sebeptedir ki işçi sınıfının hem ideolojisi, yani ilmi sosyalizm, hem de eylemi devrimci bir nitelik taşır."

Kaynak: 1317 Sayılı Yasa ile İlgili Olarak Anayasa Mahkemesinde Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç'un Yaptığı Konuşma ve Sunduğu Dokümanlar, 8 Haziran 1971, Çoğaltma

Anayasa Mahkemesi ayrıca "sendikalarla federasyon ve konfederasyonların kuruluşlarını daha başlangıçta olağanüstü zorlaştıran ve onların geniş ölçüde çalışmaları sonucunda kendilerini beğendirerek üye sayılarını arttırmalarını engelleyici nitelikte olan" düzenlemeyi Anayasa'ya uygun görmemiştir. Bu nedenle de 274 sayılı Yasa'nın 1317 sayılı Yasa ile değiştirilen 9'uncu maddesinin 2 sayılı bendini ve a, b, c fıkralarını Anayasa'ya aykırı bulmuş ve iptal etmiştir.

DİSK Anayasa Mahkemesi kararını şöyle değerlendirmiştir: "Böylece Anayasaya aykırı yollara zaman zaman tevessül eden Adalet Partisi iktidarının ve Türk-İş üyesi bir kısım sendikacıların Türk sendikacılığını çıkmaza sürükleyen çabaları boşa çıkmış ve DİSK ile birlikte bu tasarının sakıncalarını anlatan Milletvekillerinin, Senatörlerin,

DİSK'in ILO Başvurusu

DİSK 15 Haziran 1970 günü Uluslararası Çalışma Örgütüne başvuruda bulunarak, yapılmak istenilen düzenlemenin ILO'nun 87 sayılı Sendika Özgürlüğü ve Sendikalaşma Hakkının Korunma Sözleşmesi (ki, Türkiye o tarihlerde henüz 87 sayılı sözleşmeyi imzalamamıştı) ile 98 Sayılı Örgütlenme ve Toplu Pazarlık Hakkı Sözleşmesine ilişkin aykırı hükümler taşıdığı gerekçesiyle şikâyetle bulundu.

ILO bu şikâyeti ILO'nun sendika özgürlüğü ile ilgili ihlalleri inceleyen denetim organını Sendika Özgürlüğü Komitesi'ne (SÖK) ilettiler. SÖK 631 sayılı Vaka (Case) olarak başvuruyu inceledi.

Komite olağan prosedürünü işleterek, şikâyetçiden dilekçesini detaylandırmasını istedi ve Hükümet'ten de şikâyet hakkında savunmasını sordu.

Komite topladığı bilgiler ışığında 1973 yılında vardığı kararda, başvuruda yer alan 1317 sayılı kanunun 5, 9 ve 11 nolu maddelerinin Türk Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildiği için incelemeye gerek kalmadığına karar verdi. Komite, şikâyet dilekçesinde yer alan ve 1317 sayılı kanunun 1, 6, 13, 23 ve 32'inci maddelerini ise örgütlenme özgürlüğü ilkeleri ışığında inceledi ve sözleşmeye aykırılık görmedi.

*bilim adamlarının, yazarların ve özellikle Anayasayı savunan, onun bir tek ilkesinden bile vazgeçmek istemeyen bilinçli işçilerin uyarılarda ne kadar haklı oldukları hükme bağlanmıştır.*⁴⁶

Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararında yapılan düzenlemenin Anayasa'ya, hukuka aykırı olmasının belirleyici olduğu kuşkusuzdur. Ancak işçilerin taleplerinin haklılığı ve eylemin meşruiyetinin de yargı kararını etkilediğini söylemek mümkündür. Yasa'ya karşı siyasal, toplumsal, hukuksal ve bilimsel tepkilerin yaygınlığı Anayasa Mahkemesi'nin kararında belirleyici değilse bile etkileyici olmuştur.

Definitive Report - Report No 138, 1973

Case No 631 (Turkey) - Complaint date: 15-JUN-70 - Closed

Display in: French - Spanish

Go to:

INTRODUCTION | A. A. The complainants' allegations | B. B. The Committee's conclusions | The Committee's recommendations

15. The complaint of the Confederation of Progressive Trade Unions of Turkey (DISK) is contained in a telegram dated 15 June 1970 addressed direct to the ILO. The complaint was transmitted to the Government, which submitted certain preliminary observations thereon in a communication dated 9 January 1971.

16. At its 57th Session (February 1971) the Committee, in adjourning its examination of the case, asked the Director-General to request the Government and the complainants to supply certain information concerning the complaint, and in a communication dated 11 May 1971, the Government transmitted this information.

17. At its 58th Session (May 1971) the Committee again adjourned its examination of the case since the information supplied by the Government was received too late to permit its examination in substance, and since the information requested from the complainants had not been received. In a communication dated 15 July 1971 the complainants supplied detailed information in support of their complaint. This information was transmitted to the Government, which supplied certain observations in a communication dated 31 October 1972. Two additional communications containing information concerning the complaint, dated 18 March 1972 and 30 November 1972 respectively, were also transmitted by the complainants to the ILO.

18. Turkey has not ratified the Freedom of Association and Protection of the Right to Organise Convention, 1948 (No. 87); it has ratified the Right to Organise and Collective Bargaining Convention, 1949 (No. 98).

DİSK'in başvurusu üzerine ILO Sendika Özgürlüğü Komitesi tarafından verilen karar

15-16 Haziran işçi sınıfı tarihindeki en kitlesel direniştir. İşçilerin sendika özgürlüğünü, toplu iş sözleşmesi hakkını savunma eylemi DİSK'i fiilen kapatma planını bozmuştur. 15-16 Haziran sendika özgürlüğünü savunma eylemi olarak, ekonomik taleplerin ötesinde politik muhtevası olan bir harekettir.

15-16 HAZİRAN'IN ETKİLERİ

15-16 Haziran, 1960'lı yılların sonlarına doğru gelişen, radikal işçi eylemlerinin etkisiyle biçimlenen ve o direnişleri daha da üst bir noktaya taşıyan eylemdir. Kendi-liğinden bazı yönleri bulunsan bile, kendi-liğinden bir eylem olarak tanımlanamaz.

⁴⁶ DİSK 4. Genel Kurul Çalışma Raporu

15-16 Haziran, hazırlıkları yapılan ve arkasında DİSK'in kararı ve iradesi olan bir eylem olarak gerçekleşmiştir. DİSK, hazırlık süreci ve kararıyla işçilerin direnme gücünü açığa çıkarmıştır. Ancak eylem DİSK yöneticilerinin öngörülerinin ötesinde geçen bir yaygınlık ve kitlesellik kazanmıştır. 15-16 Haziran sadece DİSK'in değil, bu karardan doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenecek Türk-İş üyesi işçilerin ve sendikası işçilerin de katıldığı bir eylem olmuştur. Ayrıca bu eylemlerde işçi sınıfı üniversite gençliği ile de buluşmuştur.

15-16 Haziran, yasaların sınırlarını aşan, fiili mücadelenin önemini ve gerekliliğini ortaya koyan bir eylem oldu. 15-16 Haziran işçi sınıfının bir sınıf olarak gücünü fark etti ve fark ettirdi. İşçi sınıfının toplumsal rolüne ilişkin tartışmalara da bir anlamda nokta koydu. 15-16 Haziran işçilerin, DİSK'in kendisine duyduğu güveni arttıran bir özellik taşıyarak daha sonraki örgütlenme ve mücadele süreçlerinde esin kaynağı işlevi gördü.